

TURVALLISUUSTARKASTUS

Poliisi AMK-opiskelijoiden valmiudet turvallisuustarkastuksen suorittamiseen ennen työharjoittelua

Vilma Korkiatupa & Noora Laajaj

10/2021

TIIVISTELMÄ

Tekijät: Vilma Korkiatupa ja Noora Laajaj

Opinnäytetyön muoto: Toiminnallinen

Julkisuusaste: Kirjallinen raportti on julkinen. Produkti sekä liitteet 5., 6. ja 7. salassa pidettäviä.

Ohjaaja: Jani Niemi, Pasi Eronen ja Timo Härmä

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Opinnäytetyön aiheena on poliisi AMK-opiskelijoiden valmiudet turvallisuustarkastuksen suorittamiseen ennen työharjoittelua. Opinnäytetyön produktina kuvataan kolme erilaista videota turvallisuustarkastuksen oikeaoppisesta suorittamisesta. Opinnäytetyö tehdään parityönä ja se toteutetaan toiminnallisena opinnäytetyönä.

Opinnäytetyön raporttiosuudessa käydään aluksi läpi yleisellä tasolla työn tavoitteita, toiminnallisen opinnäytetyön suhdetta tutkimukselliseen opinnäytetyöhön sekä käytettyä tutkimusmenetelmää. Seuraavissa osioissa paneudutaan turvallisuustarkastuksen sekä sen suorittamisen säädöspohjaan. Samassa osiossa sivutaan järjestyslakia vaarallisten esineiden sekä toisen vahingoittumiseen soveltuvan esineiden tai aineiden osalta sekä tarkastellaan lakia yksityisistä turvallisuuspalveluista, jossa säädetään vartijoiden osalta turvallisuustarkastusta koskeva toimivaltuus. Turvallisuustarkastuksen tarkastelun jälkeen esitellään muita poliisin työnkuvaan kuuluvia tarkastuksia.

Tarkastuksia koskevan teoriaosuuden jälkeen käydään läpi opiskelijoilla havaittuja heikkouksia suhteessa kuvattuihin videoihin sekä niiden sisältöön. Kuvauksien eri vaiheista ja siitä, miten kyseiseen lopputulokseen päästiin, kerrotaan työssä jäljempänä. Videoita sekä oppimista peilataan yleisesti ottaen toisiinsa sekä pohditaan, mitä hyötyjä videoiden katsomisella voisi olla oppimisen kannalta. Lopuksi tuodaan esiin tehtyjä johtopäätökset sekä pohditaan sitä, kuinka työssä onnistuttiin sekä mitä siitä opittiin.

Sivumäärä: 45

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 10/2021

Avainsanat: turvallisuustarkastus, opiskelijat, poliisilaki, perusoikeudet, työturvallisuus, kehitys, oppiminen, toimintaympäristö

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Opinnäytetyön tavoitteet	2
1.2 Toiminnallinen- vai tutkimuksellinen opinnäytetyö	2
1.3 Toiminnallisen opinnäytetyön eri vaiheet.....	3
2 TUTKIMUSMENETELMÄT	3
2.1 Kvantitatiivinen tutkimus.....	3
2.2 Kvalitatiivinen tutkimus	4
2.3 Tutkimusmenetelmien yhdistäminen	4
2.4 Opinnäytetyössä käytetty menetelmä.....	5
3 TURVALLISUUSTARKASTUS TOIMIVALTUUDEN NÄKÖKULMASTA	6
3.1 Poliisimies käyttää julkista valtaa	6
3.2 Henkilökohtaiseen vapauteen puuttuminen.....	6
3.3 Perusteltu syy edellytyksenä	7
3.4 Tunnistamista varten tarpeellisen asiakirjan löytämiseksi.....	8
3.5 Turvallisuustarkastus eräissä tilaisuuksissa	8
3.6 Vaaralliset esineet ja aineet	10
4 TURVALLISUUSTARKASTUKSEN TOIMITTAMINEN	11
4.1 Toimittaminen	11
4.2 Menettely turvallisuustarkastuksen suorittamisessa	11
4.3 Metallinilmaisimen käyttö	12
4.4 Muu rinnastettava tapa.....	12
4.5 Poliisikoiran käyttö	12
4.6 Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisukäytäntöä	13
5 MUUT HENKILÖÖN SOVELTUVAT TARKASTUKSET	14
5.1 Turvatarkastus	14
5.2 Yleistä henkilöön kohdistuvista etsinnöistä.....	16
5.2.1 Henkilöntarkastuksen ja -katsastuksen edellytykset	16
5.2.2 Edellytysten todennäköisyysporrastus	18
5.3 Alkoholilain mukainen tarkastus	19

5.4 Poliisin säilytystiloihin saapuvan vapautensa menettäneen tarkastaminen.....	19
5.4.1 Tulotarkastus.....	19
5.4.2 Muun kuin vapautensa menettäneen tarkastaminen.....	20
5.5 Säilöönpanotarkastus.....	21
6 KOONTI HENKILÖÖN SOVELTUVISTA TARKASTUKSISTA	22
7 PRODUKTI	23
7.1 Alustusta itse tuotteeseen	23
7.2 Punaisen langan jäljillä.....	23
7.3 Punaisen langan kerintä.....	24
7.4 Valot. Kamera. Käy	26
7.5 Editointi.....	27
8 TAIDON OPPIMINEN	29
9 POHDINTA.....	30
9.1 Johtopäätökset.....	30
9.2 Kuinka onnistuimme?	31
9.3 Haasteet	32
9.4 Luotettavuuden arviointi	33
9.5 Jatkotutkimus.....	33
9.6 Pohdinta.....	34
LÄHTEET	37
LIITE 1 Luokkakaverit	38
LIITE 2 Muistiinpanot 26.11.2020 ja 2.3.2021	39
LIITE 3 Keikkapäivät: 30.11.2020 ja 2.3.2021	41
LIITE 4 Järjestyslaki 27.6.2003/612	43
LIITE 5, 6 ja 7	45

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme aiheena on poliisilain (872/2011) 2:12:n turvallisuustarkastus sekä turvallisuustarkastuksen toimittaminen, josta on säädetty erikseen 2:13. Käytämme jatkossa poliisilaista lyhennettä PoL. Toimittamisen osalta keskitymme sen oikeaoppiseen sekä työturvalliseen suorittamiseen ja käsittelemme aihetta niin lainsäädännön kuin konkreettisen tekemisen kautta. Aihetta tarkastelemme erityisesti Poliisiammattikorkeakoulun AMK-opiskelijoiden, opetuksen sekä oppimisen näkökulmasta. Keskitymme työssämme turvallisuustarkastuksen oikeaoppisen suorittamisen tarkasteluun sekä opetuksen kehittämiseen. Tarkastelemme erityisesti opiskelijoiden osalta jo opetettuja toimintamalleja sekä niiden suhdetta käytännössä toimimiseen.

Opinnäytetyömme on toiminnallinen ja sen tuotoksena kuvasimme kolme videota, joita on mahdollisuus käyttää itsenäisen harjoittelun tukena. Produktin tarkoituksena olisi siis tukea turvallisuustarkastuksen opettamista, tuoda opetuksen tueksi päivitetty työkalu sekä kehittää tätä kautta myös itse toimintaa. Produkti mahdollistaisi myös sen, että opiskelijat sekä myös jo virassa olevat, voisivat halutessaan omatoimisesti kerrata omaa osaamistaan.

Opinnäytetyömme kirjallisessa raporttiosuudessa keskitymme turvallisuustarkastuksen sekä sen suorittamisen ohella myös pakkokeinolaissa säädeltyyn henkilöntarkastukseen sekä -katsastukseen. Sivuumme raportissa myös lakia yksityisistä turvallisuuspalveluista, jossa säädetään vartijoiden osalta turvallisuustarkastusta koskeva toimivaltuus. Näiden lisäksi paneudumme myös poliisin säilytystiloissa suoritettavaan tulotarkastukseen sekä esimerkiksi poliisiasemille saapuville suoritettavaan turvatarkastukseen. Tarkastelemme myös järjestyslakia, jossa säädetään vaarallisista esineistä sekä toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapidosta.

Raporttiosuudessa käsittelemme toiminnalliseen opinnäytetyöhön nähden hyvin laajasti turvallisuustarkastuksen sekä muiden henkilöön soveltuvien tarkastuksien juridista viitekehystä. Laajaa lakoosuutta perustelemme sillä, että poliisi käyttää viranomaisena julkista valtaa ja turvallisuustarkastuksella puututaan toimenpiteen kohteen (henkilö) perustuslaissa turvattuihin perusoikeuksiin, joita ovat tässä tapauksessa henkilökohtainen vapaus ja koskemattomuus. Lisäksi ottamalla kohdehenkilöltä turvallisuustarkastuksen yhteydessä vaaralliset esineet ja aineet haltuun, puututaan hänen Perustuslailla (731/1999) turvattuun omaisuuden suojaansa. Käytämme jatkossa Perustuslaista lyhennettä PL. Koska toistensa kaltaisia tarkastuksia on useampia, on erittäin tärkeää ymmärtää niiden eroavaisuuksia, tarkoituksia sekä sitä, mistä kyseinen tarkastus saa toimivaltuutensa.

Raporttiosuudessa käsittelemme myös tuotoksena kuvattujen videoiden eri vaiheita sekä niiden suhdetta omaan oppimiseemme. Pohdimme yleisellä tasolla oppimista sekä peilaamme sitä videoissa

esiintyviin toimintamalleihin. Jäljempänä paneudumme myös itse tavoitteisiin sekä siihen, kuinka ne saavutettiin.

Turvallisuustarkastus on mielestämme tärkeä ja ajankohtainen aihe. Turvallisuustarkastus sekä sen suorittaminen on vahvasti läsnä päivittäisessä poliisitoiminnassa. Lisääntynyt väkivalta poliisia kohtaan on viime vuosien aikana kasvanut ja täten asiakkaiden kohtaamisessa turvallisuustarkastus sekä sen asianmukainen suorittaminen korostuvat erityisesti. Lisääntyneen väkivallan myötä myös erilaisten välineiden sekä mahdollisten huumausaineiden hallussapito on kasvanut. Koimme aiheemme tärkeäksi myös siksi, että sen oikeaoppisen suorittamisen lisäksi, tarkastuksessa ovat vahvasti läsnä niin poliisimiehen työturvallisuus, kuin asiakkaan ja muiden turvallisuudesta huolehtiminenkin.

1.1 Opinnäytetyön tavoitteet

Tavoitteenamme on selvittää, minkälaisia haasteita poliisi AMK-opiskelijoilla on turvallisuustarkastuksen suorittamisessa ennen työharjoitteluun lähtöä ja kuinka opiskelijoiden toimintaa voitaisiin kehittää. Tavoitteenamme on myös avata itse turvallisuustarkastusta ja sen suorittamista laajemmin sekä peilata sen eroavaisuuksia muihin tarkastuksiin nähden.

Produktista tavoitteenamme on saada selkeä, mutta informatiivinen sekä erityisesti opiskelijoiden haasteita vastaava. Tarkoituksena on, että vaikka opiskelija lukisi vain opinnäytetyön tai vastaavasti katsoisi vain tuotoksena tehdyt videot, saisi hän itse turvallisuustarkastuksen suorittamiseen samankaltaiset tiedot sekä valmiudet.

Tavoitteena on se, että opiskelijoilla olisi mahdollisuus kerrata turvallisuustarkastuksen suorittamista esimerkiksi ennen harjoituspäiviä. Tavoite on myös se, että videot tulisivat opiskelijoiden keskuudessa katsotuksi ja tätä kautta opiskelijoiden haasteet turvallisuustarkastuksen suorittamisessa vähenisivät.

Tutkimuskysymykset:

- Mitä haasteita AMK-opiskelijoilla on turvallisuustarkastuksen suorittamisessa?
- Kuinka oppimista voisi kehittää?

1.2 Toiminnallinen- vai tutkimuksellinen opinnäytetyö

Toiminnallisen opinnäytetyön pyrkimyksenä on esimerkiksi opastaa ja ohjeistaa käytännön toimintaa. Toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluu raportti, joka pitää sisällään prosessin dokumentointia kokonaisuudessaan sekä sen arviointia. Raportin lisäksi työhön valmistetaan toiminnallinen tuotos eli produkti.

Tutkimuksellisessa opinnäytetyössä valitaan tutkimuskysymys, johon etsitään vastauksia kirjallisista lähteistä tai vastaavasti, erilaisten laadullisten ja määrällisten menetelmien avulla. Tutkimuksellinen opinnäytetyö voi olla myös yhteenveto jo olemassa olevasta tiedosta.

Tärkeänä erona toiminnallisen- ja tutkimuksellisen opinnäytetyön välillä voidaan pitää sitä, että toiminnallisessa opinnäytetyössä opiskelija tekee tuotoksen, joka voi olla esimerkiksi malli, opas, esite, perehdytyskansio tai prosessikuvaus, kun tutkimuksellisen opinnäytetyön tuloksena syntyy uutta tietoa yleensä tutkimusraportin muodossa (Salonen Kari 2013, Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön, s.5.)

1.3 Toiminnallisen opinnäytetyön eri vaiheet

K. Salonen (2013 s.16–19) jaottelee toiminnallisen opinnäytetyön seitsemään eri vaiheeseen. Aloitusvaiheessa käydään läpi kehittämistarve sekä -tehtävä, toimintaympäristö sekä ajatukset toimijoista ja heidän rooleistaan. Aloitusvaihetta seuraa suunnitteluvaihe, jossa tehdään opinnäytesuunnitelma tai tutkimussuunnitelma. Suunnitelmasta täytyy käydä ilmi tavoitteet, ympäristö, toimijat, vaiheet, tiedonhankintamenetelmät sekä materiaalit ja aineistot.

Suunnitteluvaihetta seuraa esivaihe, jossa siirrytään niin sanotusti kentälle, jossa työskentelyä aiotaan toteuttaa. Työstövaiheessa tekijät työstävät tuotosta kohti sovittua päämäärää ja tavoitteita. Tämä vaihe on työstäjien näkökulmasta rankin vaihe, sillä vastuullisuus ja itsenäisyys lisääntyvät.

Työstövaihetta seuraa luonnollisesti tarkistusvaihe, jossa tekijät tarkastavat aikaansaamansa tuotoksen sekä palauttavat sen mahdollisesti vielä työvaiheeseen. Jos tuotos on tekijöidensä mielestä valmis siirrettäväksi viimeistelyvaiheeseen, viimeistellään tässä vaiheessa tuotos sekä kehittämishanke-raportti. Kehittämishanke päättyy viimeiseen eli valmiiseen vaiheeseen, jossa on syntynyt jonkin konkreettinen tuotos sekä valmis raportti.

2 TUTKIMUSMENETELMÄT

2.1 Kvantitatiivinen tutkimus

Kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus vastaa kysymykseen mikä, missä, paljon, kuinka usein? Kvantitatiivinen tutkimus edellyttää riittävän suurta ja edustavaa otosta (Heikkilä, Tarja 2014: Tilastollinen tutkimus).

Kvantitatiiviselle tutkimukselle tyypillisiä muotoja ovat lomake- sekä internet kyselyt, strukturoidut haastattelut, puhelinhaastattelut, systemaattinen havainnointi sekä kokeelliset tutkimukset. Aineiston keruussa useimmiten käytetään standardisoituja tutkimuslomakkeita valmiilla vastausvaihtoehdoilla varustettuina. Asioita kuvataan numeeristen suureiden avulla ja usein selvitetään myös eri asioiden välisiä riippuvuuksia tai tutkittavassa ilmiössä tapahtuneita muutoksia (Heikkilä, Tarja 2014).

Kvantitatiivista tutkimusta tehdessä täytyy pohtia, suoritetaanko kokonais- vai otantatutkimus. Kokonaistutkimuksessa koko perusjoukon eli populaation jäsen tutkitaan. Pienten perusjoukkojen kohdalla kannattaa otanta virheen minimoimiseksi tehdä kokonaistutkimus. Otantatutkimuksessa tutkivaksi valikoituu vain osa perusjoukosta. Otantatutkimusta käytetään esimerkiksi, jos tutkittavana oleva joukko on hyvin suuri tai tietoja halutaan nopeasti.

2.2 Kvalitatiivinen tutkimus

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän tavoite on tavoittaa ihmisten omat kuvaukset koetusta todellisuudesta. Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyllä tutkimuksella on mahdollista tavoittaa myös ihmisen merkitykselliseksi koettua elämän kulkua tai omaa elämää pidemmälle jaksolle sijoittuvia asioita (Vilkka, Hanna 2015, s. 75).

Kvalitatiivinen tutkimus antaa vastauksen kysymyksiin miksi, miten ja millainen? Kvalitatiivisella tutkimuksella pyritään ymmärtämään esimerkiksi yritystä tai asiakasta sekä näiden käyttäytymistä ja päätöksien syitä. Laadullisella menetelmällä pyritään ensisijaisesti ymmärtämään ei mittaamaan. Kyseinen menetelmä sopii erityisesti esimerkiksi toiminnan kehittämiseen, erilaisten vaihtoehtojen etsimiseen ja sosiaalisten ongelmien tutkimiseen. Laadullinen tutkimus soveltuu pieneen otantaan.

Tutkimuksen tavoitteena on tutkimisen aikana muodostuneiden tulkintojen avulla näyttää esimerkiksi ihmisen toiminnasta tai tuottamistaan kulttuurituotteista jotakin, joka on välittömän havainnon tavoittamattomissa (Vilkka, Hanna 2015, s. 76).

Laadullisella tutkimusmenetelmällä aineistoa on mahdollisuus kerätä monin eri tavoin. Suosituin aineiston keruu menetelmä on haastattelu. Tutkimusaineistoksi soveltuu kuitenkin mm. kuvanauhoitteet, päiväkirjat, elämäkerrat ja esimerkiksi mainokset. Laadullista haastattelua kutsutaan tutkimushaastatteluksi ja sen muotoja ovat: lomakehaastattelu, teemahaastattelu sekä avoin haastattelu.

Laadullista tutkimusmenetelmää käyttäessä voidaan aineistoa kerätä haastattelun sijaan myös havainnoimalla. Havainnointia voi tapahtua esimerkiksi jossain tapauksessa ihmisten käyttäytymistä tarkkailemalla, jolloin tätä kutsuttaisiin osallistuvaksi havainnoinniksi.

2.3 Tutkimusmenetelmien yhdistäminen

Kvantitatiivista eli määrällistä menetelmää sekä kvalitatiivista eli laadullista menetelmää voidaan joissakin tapauksissa yhdistää sekä ne voivat tukea toisiaan. Kuitenkin pääpaino aineistoa kerätessä on oltava aina toisella edellä mainitulla menetelmässä. Määrällisessä tutkimuksessa tavoitteena on saada numeraalista tietoa sekä se kohdistetaan usein suurempaan joukkoon. Aineistoa kerätään erilaisilla standardisoiduilla lomakkeilla. Kvantitatiivinen tutkimus soveltuu esimerkiksi siihen, kun mita-

taan, kuinka paljon jokin asia on muuttunut, tai kuinka paljon jokin asia vaikuttaa mahdollisesti toiseen. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa etsitään siis syy-seuraussuhteita, eli etsitään syytä sille, miksi jokin asia toimii kyseisellä tavalla.

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa pyritään puolestaan mittaamisen sijasta ymmärtämään asioita. Laadullinen menetelmä kohdistetaan pienempään joukkoon sekä aineistoa kerätään usein haastattelemalla tai havainnoimalla. Kvantitatiivisen menetelmän mitatessa aihetta, kvalitatiivinen menetelmä paremminkin kuvailee sitä.

2.4 Opinnäytetyössä käytetty menetelmä

Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä on käytetty kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Havainnointi eli observointi on yksi laadullisen tutkimuksen menetelmistä. Havainnoinnin avulla on mahdollista saada tietoa siitä, toimivatko ihmiset eli tässä tapauksessa opiskelijat, niin kuin heidän oletettiin toimivan.

Kohderyhmänämme toimivat Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijat, joista muodostui kolme noin 20 henkilön omaavaa ryhmää. Ryhmät valikoituivat sattumalta ja opiskelijoiden joukossa oli niin nais- kuin miessukupuolenkin edustajia. Havainnointi tapahtui kolmena erillisenä päivänä ja päivän ajallinen kesto oli noin kahdeksan tuntia.

Havainnointi tapahtui Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijoille järjestämässä keikkapäivässä, jossa opiskelijoille laadittiin erilaisia työelämälähtöisiä rasteja. Rasteilla opiskelijoiden oli tarkoitus toimia sekä selvittää tilanteet jo opittuja valmiuksia apuna käyttäen.

Havainnoinnissa kiinnitimme huomiota turvallisuustarkastuksen oikeaoppiseen suorittamiseen tarkasteluun sekä opiskelijoiden opittuihin toimintamalleihin. Tarkastelun keskiössä olivat myös toiminnan lisäksi opiskelijoiden käyttäytyminen sekä keskinäinen kommunikaatio.

Teimme päivistä omat havainnointipäiväkirjamme, jotka ovat liitteinä (liitteet 2 ja 3). Käytimme edeltäviä teemoja pääotsikkoina ja näiden alle listasimme kustakin teemasta tekemämme havainnot. Teemoista esille nousseiden huomioiden pohjalta korostamme työn tuotoksena kuvatuissa videoissa tärkeiksi havaittuja seikkoja. Pohdimme myöhemmässä luvussa havainnoinnin tuloksia, niiden liittämistä omaisiin kokemuksiimme sekä sitä, kuinka tekemämme havainnot vaikuttivat itse produktin syntymiseen.

3 TURVALLISUUSTARKASTUS TOIMIVALTUUDEN NÄKÖKULMASTA

3.1 Poliisimies käyttää julkista valtaa

Ennen itse opinnäytteen aiheeseen menemistä avaamme lyhyesti sitä, mistä poliisimies saa toimivaltansa. Poliisille lailla määrätyistä tehtävistä on säädetty PolL 1:1:ssä ja poliisimies käyttää pykälässä mainittuja työtehtäviä hoitaakseen julkista valtaa. Toimenpiteiden, kuten turvallisuustarkastuksen ja julkisen vallan käytön tulee aina perustua lakiin. Julkiselle vallalle on ominaista, että se on yksisuuntaista. Yksisuuntaisuus tarkoittaa sitä, ettei toimenpiteen kohteen (kansalainen) suostumuksella ole merkitystä, vaan julkisen vallan käyttäjällä (poliisimiehellä) on oikeus sekä velvollisuus toimia hänelle laissa annetulla toimivallalla suorittaakseen työtehtävän. Näin voidaan puuttua perusoikeuksiin kuten koskemattomuuteen ja henkilökohtaiseen vapauteen.

Esimerkiksi poliisimiehellä on oikeus ja velvollisuus työtehtävällä toimittaa turvallisuustarkastus siitä huolimatta, ettei kohdehenkilö anna suostumustaan sen tekemiseen. On huomattava, että vaikkakin turvallisuustarkastuksella puututaan kohdehenkilön perusoikeuksiin, niin toimenpiteellä halutaan turvata hänen itsensä sekä muiden turvallisuus. Turvallisuustarkastus kuuluu välittömän hallintopakon piiriin eli toimenpiteen kohdehenkilöllä ei ole valituslupaa, mutta hän voi tehdä asiasta kantelun, mikäli kokee tulleen väärin kohdelluksi.

3.2 Henkilökohtaiseen vapauteen puuttuminen

Poliisimiehen toimittamasta turvallisuustarkastuksesta säädetään PolL 2:12:ssä. Poliisimiehellä on oikeus kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen, säilöön ottamisen ja muun henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä tarkastaa, mitä henkilöllä on vaatteissaan tai muuten yllään taikka mukanaan olevissa tavaroissa sen varmistamiseksi, ettei tällä ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi vaarantaa säilyttämisen taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille (PolL 2:12). Käsittelemme lyhyesti kappaleessa 3.5 vaaralliset esineet ja aineet, mitä tällaisille esineille ja aineille tulee tehdä, kun niitä turvallisuustarkastusta toimittaessa kohteelta löytyy.

Turvallisuustarkastuksen toimittamisen yhteydessä puututaan PL 7:n 1 momentissa suojattuun koskemattomuuteen sekä henkilökohtaiseen vapauteen. Näihin oikeuksiin ei PL 7:n 3 momentin mukaan saa puuttua mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. (Hallituksen esitys 37/2017 valtiopäivät, s.14) Käytämme jatkossa Hallituksen esityksestä lyhennettä HE. Turvallisuustarkastuksen sääntely sivuaa lisäksi PL:ssa turvattua omaisuuden suojaa siltä osin, kun kysymyksessä on esineiden tai aineiden poisottaminen. Turvallisuustarkastuksen toimittamisessa korostuu vähimmän haitan periaatteen sekä hienotunteisuus periaatteen noudattaminen.

Vähemmän haitan periaatteen mukaisesti kohteena olevan henkilön perusoikeuksiin tulisi puuttua niin vähän, kuin on mahdollista ja aiheuttaa tälle täten myös mahdollisimman vähän haittaa. Hienotunteisuus periaatteen mukaisesti turvallisuustarkastusta tehtäessä on vältettävä aiheettoman huomion herättämistä sekä otettava turvallisuustarkastuksen toimittamisessa huomioon kohteena olevan henkilön ikä, terveydentila sekä siveellisyysseikat. Siveellisyysnäkökulmaa ajatellen esimerkiksi turvallisuustarkastuksen toimittajaksi voidaan mahdollisuuksien mukaan valita samaa sukupuolta edustava henkilö.

Turvallisuustarkastuksessa on siis kysymys siitä, ettei kohdehenkilö pääse hallussaan olevilla vaarallisilla esineillä tai aineilla vaarantamaan omaa tai muiden turvallisuutta. Niin kuin edellä todettiin, tarkastuksella turvataan myös kohteen oma turvallisuus säilytyksen aikana eli esimerkiksi kohdehenkilön ollessa poliisiauton kuljetustilassa. Kohdehenkilön turvallisuuden varmistamisen lisäksi, turvallisuustarkastuksessa on kysymys poliisin sekä muiden turvallisuusalan henkilöstöön kuuluvien työturvallisuuden varmistamisesta. Turvallisuustarkastus on pakkokeinolaissa (806/2011) säädeltyyn henkilöntarkastukseen sekä henkilönkatsastukseen nähden pintapuolisempi, eikä sen toimittamisesta laadita erillistä pöytäkirjaa. Henkilöntarkastuksen sekä -katsastuksen eroavaisuuksia turvallisuustarkastukseen nähden pohditaan tässä opinnäytetyössä jäljempänä. Pakkokeinolaista käytämme jatkossa lyhennettä PKL.

3.3 Perusteltu syy edellytyksenä

Turvallisuustarkastusta säätelevän pykälän 1 momentti koskee kaikkia poliisin suorittamia henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvia toimenpiteitä sekä virka-aputoimia. Niin kuin edellä pykälässä todettiin, henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan toimenpiteen lisäksi, turvallisuustarkastus on myös mahdollista tehdä virkatehtävän suorittamisen yhteydessä sellaisissa tapauksissa, jos se on **perustellusta syystä** tarpeen poliisin työturvallisuuden ja virkatehtävän suorittamisen varmistamiseksi. Tällaisessa tilanteessa huomionarvoista on se, että tilanteessa ei ole edellytyksiä henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvalle toimenpiteelle, mutta olosuhteiden tai ennakoita olevan tiedon perusteella turvallisuustarkastuksen toimittaminen on työturvallisuuden varmistamiseksi perusteltua. Perusteltu syy turvallisuustarkastuksen toimittamiselle voi esimerkiksi olla kuljetustilanne tai tilanne, jossa poliisi toimii toimenpiteen kohteena olevan henkilön kanssa suljetussa tilassa.

Sääntelyssä mainittu perusteltu syy voi koskea esimerkiksi myös puhuttelutilanteita, jossa ei sellaisenaan olisi kiinniottamisen edellytyksiä, mutta on olemassa ennakkotieto tai vastaavasti olosuhteiden perusteella voitaisiin päätellä, että toimenpiteen kohteena olevalla henkilöllä on vaarallisia esineitä tai aineita. Olosuhteiden perusteella turvallisuustarkastus voidaan tehdä esimerkiksi, kun on näköhavainto mahdollisesta aseesta tai henkilö käyttäytyy vihamielisesti (Rantaeskola, Satu 2014, s.86). Ratkaisu turvallisuustarkastuksen toimittamisesta voidaan ennakkotietojen pohjalta tehdä, jos poliisilla on kohteena olevan henkilön käyttäytymisestä aiempaa tietoa ja tarkastuksen toimittaminen olisi

täten tarpeellista. Perusteltuna syynä voisi toimia myös sellainen tilanne, jossa poliisille on tullut henkilöön tai tämän käyttäytymiseen liittyvä varoitus ja tämän pohjalta tarkastuksen toimittaminen olisi perusteltua. Erilaisia perusteita sekä tarvetta tarkastuksen toimittamista pohdittaessa, on huomiota kiinnitettävä myös siihen, minkälaiset ovat poliisin mahdollisuudet kulloisessakin tilanteessa tapahtumapaikka huomioon ottaen puolustaa itseään. (Rantaeskola, Satu 2012, s.86.)

Niin kuin aiemmin todettiin, tarkastuksen toimittamiselle on oltava aina perusteltu syy. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi kohteena olevan henkilön kielteinen käyttäytyminen ei yksinään riitä turvallisuustarkastuksen suorittamiseen. Kielteisen käyttäytymisen lisäksi henkilöllä tulisi täten olla jokin muu tarkastuksen tekemiseen oikeuttavan peruste. Tällainen peruste voisi olla esimerkiksi edellä mainittu tieto henkilön aikaisemmasta käyttäytymisestä. (Rantaeskola, Satu 2014, s.86.)

3.4 Tunnistamista varten tarpeellisen asiakirjan löytämiseksi

Poliisilla on oikeus toimittaa turvallisuustarkastus kohteena olevalle henkilölle vapauteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä, hänen tunnistamistaan varten tarpeellisen asiakirjan löytämiseksi. Henkilö sekä tämän hallussa olevat tavarat voidaan siis tarkastaa henkilöllisyyden selvittämiseksi vapauteen kohdistuneen toimenpiteen yhteydessä. Lisäksi poliisilla on oikeus ottaa henkilö kiinni henkilöllisyyden selvittämiseksi PoL 2:1:n mukaisesti, mikäli hän ei anna poliisille henkilötietojaan. Pykälässä tarkoitettuja henkilötietoja ovat nimi, henkilötunnus tai sen puuttuessa syntymäaika ja kansalaisuus sekä paikka, josta hän on tavoitettavissa.

3.5 Turvallisuustarkastus eräissä tilaisuuksissa

Poliisimiehellä on, sillä tavoin ja siinä laajuudessa kuin tilanne välttämättä edellyttää, oikeus tarkastaa oikeudenkäyntiin sekä erityistä suojelua edellyttävään kokoukseen, erityistä suojelua tai erityistä valvontaa edellyttävään yleisötilaisuuteen tai muuhun vastaavaan tilaisuuteen tai tilaisuuden osallistujien majoitustiloihin saapuva tai sellaisessa tilaisuudessa tai sellaisissa tiloissa paikalla oleva, niistä poistuva taikka tilaisuuden järjestämispaikan tai majoitustilojen välittömässä läheisyydessä oleva henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen varmistamiseksi, ettei henkilöllä ole hallussaan sellaisia esineitä tai aineita, joilla voidaan aiheuttaa vaaraa tilaisuuteen osallistuvien tai majoitustiloissa olevien tai muiden henkilöiden turvallisuudelle tai joiden hallussapito tilaisuudessa on muuten laissa tai lain nojalla kielletty. (PoL 2:12 a.)

Edellä kuvatussa pykälässä mainitut tilaisuudet voivat lähtökohtaisesti olla hyvin monenlaisia tapahtumia. Tämän johdosta turvallisuustarkastuksen suorittamiseen liittyviä perusteita punnittaessa tulee suhteellisuusperiaatteen vaatimusta pohtia erityisesti. Pykälässä mainittu sananmuoto sillä tavoin ja siinä laajuudessa kuin tilanne välttämättä edellyttää tarkoittaa, että lähtökohtana voidaan pitää sitä, ettei kaikkia tilaisuuteen tai esimerkiksi majoitustiloihin tulijoita ole tarkoituksen mukaista tarkastaa.

Tarkastamistarvetta on täten siis arvioitava ja tarkastuksen toteuttamisessa on huomioon otettava tilaisuuteen saapuvien sekä tilaisuudessa paikalla olevien henkilöiden muodostama turvallisuusuhka sekä järjestyshäiriön uhka. Harkintaa tulisi tehdä myös itse tarkastustilanteen, menettelyn sekä tarkastuksen piiriin kuuluvien esineiden osalta. Tarkastamistarvetta arvioidessa tulee huomioon ottaa tapahtuman tarkoitus, osallistujat, järjestämysympäristö, ennakkotiedot ja kokemukset siitä, millaisia järjestys- sekä turvallisuusuhkia voidaan tapahtumaan arvioida liittyvän. Näiden tietojen perusteella arvioidaan sitä, minkälaiset ja minkä suhtaiset tarkastustoimenpiteet ovat riskien hallinnan kannalta perusteltuja sekä suhteellisuusperiaatteen mukaisesti toteutettavissa. (HE 37/2017 vp., s.12.)

Pykälässä säädetyn välittömyyden arviointiin vaikuttavat myös itse tarkastustilanne sekä toimittamis- ympäristö. Esimerkiksi jos tilaisuuteen saapuviin henkilöihin on mahdollista kohdistaa turvallisuustarkastus riittävässä laajuudessa, ei tarkastuksia tulisi lähtökohtaisesti täten kohdistaa tilaisuuteen saapuneisiin eli siellä jo oleviin henkilöihin. (HE 37/2017 vp., s.11.) Järjestämysympäristö, turvallisuustekijät sekä mahdollinen järjestyshäiriöriski huomioon ottaen, voidaan turvallisuustarkastus suorittaa myös järjestämisalueella. Esimerkiksi tällainen tilanne voisi olla sellainen, jossa pykälässä säädettyjä vaarallisia- tai lain nojalla kiellettyjä esineitä tai aineita saattaa mahdollisesti kulkeutua tapahtuma-alueelle myös muualta kuin saapumisväyliä pitkin.

Pykälässä on säädetty, että turvallisuustarkastus voidaan suorittaa erityistä suojelua edellyttävissä tilaisuuksissa sekä erityistä valvontaa edellyttävissä tilaisuuksissa. Erityistä suojelua vaativiin tilaisuuksiin ovat rinnastettavissa esimerkiksi valtionvierailuihin liittyvät tilaisuudet sekä merkittävät kansainväliset kokoukset. Erityistä suojelua voivat myös edellyttää yleinen kokous tai yleisötilaisuus, johon tiedetään liittyvän turvallisuusuhkia. Tällainen yleisötilaisuus voisi olla esimerkiksi jalkapallo-ottelu, johon tiedetään liittyvän kannattajajoukkojen välinen yhteenoton uhka tapahtumapaikan läheisyydessä. Erityisen suojelun tarve voi myös liittyä tilanteeseen, jossa on esitetty tilaisuutta kohtaan ennalta uhkauksia tai saatavilla on muuta uhkaukseen liittyvää tietoa. (HE 37/2017 vp., s.12.)

Erityisen valvonnan tarve voi puolestaan koskea sellaisia tilannetta, jossa on perusteltua epäillä sitä, että tilaisuuteen saapuvilla tai osallistuvilla on hallussaan momentissa mainittuja kiellettyjä aineita tai esineitä. Ennakkotieto sekä perusteltu epäily tästä, voisi aiheutua esimerkiksi poliisin valvontatoiminnassa tekemistä havainnoista tai esimerkiksi aiemmista tilaisuuksista tai niiden tapahtumista saatavien luotettavien tietojen pohjalta. Tällaisia erityisluontoisia tapahtumia voisivat olla esimerkiksi musiikkifestivaalit sekä muunlaiset massatapahtumat. Tilaisuuden järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen vuoksi voi olla tarpeen, että poliisin tekemillä turvallisuustarkastuksilla estetään esimerkiksi huumausaineiden viemistä tilaisuuksien järjestämisalueille tai niiden välittömään läheisyyteen. (HE 37/2017 vp., s.12.)

Yleisötilaisuuksia tai yleisötapahtumia, jotka edellyttävät erityistä suojelua tai erityistä valvontaa, ei voida poliisilaissa määritellä tyhjentävästi, vaan suojelun ja valvonnan tarve sekä olosuhteisiin soveltuvat menettelytavat turvallisuustarkastusten toteuttamisessa tulee arvioida tapauskohtaisesti (HE 37/2017 vp., s.12). PoL 2:12 a:n 1 momentissa kuvattu erityistä valvontaa edellyttävänä tilaisuutena voidaan pitää vain kävijämäärältään suuria tilaisuuksia, joihin lisäksi liittyisi erityinen tarve poliisin toimittamiin turvallisuustarkastuksiin.

Samaisessa pykälässä säädetään poliisin oikeudesta tehdä turvallisuustarkastus järjestämis- tai tapahtuma-alueiden lisäksi majoitustiloissa sekä niiden välittömässä läheisyydessä. Huomion arvoista tässä on se, että tarkastusoikeuden piiriin kuuluu myös tilaisuuteen osallistuvien majoitustiloissa, esimerkiksi hotellissa tai leirintäalueella oleva henkilö. Edellä mainituilla tiloilla tarkoitetaan yleisissä tiloissa oleskelevia henkilöitä, ei esimerkiksi asumiskäyttöön tarkoitetuissa hotellihuoneissa, teltoissa tai muissa vastaavissa tiloissa oleskelevaa henkilöä. Tarkastaa voitaisiin siis pykälän mukaisesti tilaisuuteen saapuvan tai siellä jo olevan henkilön lisäksi myös tilaisuuden tai tilaisuuden osallistujien majoitustiloissa oleskeleva henkilö. Tilaisuuteen saapuvalla tai sen välittömässä läheisyydessä olevalla tarkoitettaisiin voimassa olevaa säännöstä vastaavasti henkilöitä, jotka fyysisen sijaintinsa perusteella voivat vaarantaa tilaisuutta. (HE 37/2017 vp., s.13.)

3.6 Vaaralliset esineet ja aineet

PoL 2:12:n 4 momentissa säädetään seuraavaa: Edellä 1 ja 3 momentissa tarkoitettut vaaralliset esineet tai aineet on tarvittaessa otettava pois tarkastettavalta. Pois on otettava myös esineet tai aineet, joiden hallussapito on muuten lain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen nojalla kielletty (PoL 2:12). Tarkasteltaessa momenttia esille nousee sanamuoto tarvittaessa. Toisin sanoen kyseisten esineiden poisottaminen ei ole välttämättömyys, vaan sen mahdollistaa tarpeellisuus.

Vaarallisten esineiden tai aineiden poisottamisen lisäksi pykälä mahdollistaa sellaisten aineiden tai esineiden poisottamisen, joiden hallussapito on lain tai muun säännöksen nojalla kiellettyä. Tämä koskisi esimerkiksi mahdollisten huumausaineiden poisottamista. Huumausaineiden kohdalla tulisi huomioitavaksi se, että tässä tapauksessa kysymys on rikosasiasta ja sovellettavaksi tulevat pakkokeinolain 7 luvun takavarikkoa koskevat säännökset. Tämä säännös puolestaan määrittää kyseisen kaltaisen aineen tai esineen haltuun ottamisen sekä hävittämisen. (HE 37/2017 vp., s.11.)

Esineisiin ja aineisiin, joiden varalta turvallisuustarkastus voitaisiin tilanteen vaatiessa myös tehdä, kuuluisivat siten esimerkiksi kokoontumislain 23:n 3 momentin nojalla tilaisuudessa kielletyt alkoholi-juomat ja muut päihdyttävät aineet sekä kokoontumislain 20:n nojalla annetun määräyksen mukaan tilaisuudessa kielletyt esineet ja aineet. (HE 37/2017 vp., s.11.)

Järjestyslain 3 luvussa on eritelty edellä mainittuja kiellettyjä esineitä ja aineita. Järjestyslaissa on eroteltavissa vaaralliset aineet, toisen vahingoittamiseen soveltuvat esineet ja aineet sekä töhrimiseen soveltuvat aineet. Jäljempänä opinnäytetyössä käsittelemme listauksen muodossa edellä kuvattuja esineitä sekä aineita. (Liite 4). Ampuma-aseiden osalta ampuma-aselain 8 luvun säännökset oikeuttavat poliisia ottamaan aseet poliisin haltuun säännöksessä kuvatuissa tilanteissa. Ampumaselain 9 luvussa on puolestaan löydettävissä sääntely seuraamuksista sekä mahdollisesta hävittämisestä. (Rantaeskola, Satu 2014, s.88.)

Vaarallisten esineiden ja aineiden haltuun ottamisesta säädetään tarkemmin PoL 2:14 ja 2:15 on säädetty, kuinka tällaista omaisuutta tulee käsitellä. Emme esittele edellä mainittuja pykäläiä sen enempää opinnäytetyössämme, koska ne eivät enää koske itse turvallisuustarkastuksen toimittamista. Mainittakoon lyhyesti, että vaaralliset esineet ja aineet haltuun otetaan ja poliisin toimesta hävitetään tai takavarikoidaan ja sitten hävitetään. Mikäli esineen tai aineen hallussapito ei ole rangaistavaa ja sen hävittämiseen tai takavarikoimiseen ei ole laillista perustetta, tulee omaisuus palauttaa takaisin omistajalleen.

4 TURVALLISUUSTARKASTUKSEN TOIMITTAMINEN

4.1 Toimittaminen

Turvallisuustarkastuksen toimittamista voisi sanoa rutiininomaiseksi toimenpiteeksi, koska se lukeutuu jokapäiväisiin toimenpiteisiin, joita poliisipartiot tekevät. Useimmiten partiot tekevät turvallisuustarkastuksen työvuoron aikana muutamia kertoja. Toimenpide kattaa kohteena olevan henkilön osalta tämän yllä olevien vaatteiden, taskujen, lompakon, laukkujen sekä muiden hänen mukanaan olevien tavaroiden tarkastamisen.

Itse tarkastuksen ja sen toimittamisen tarkoituksena on myös varmistaa kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen, säilöön ottamisen ja muun henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä vapautensa menettäneen henkilön pysyminen poliisin hallinnassa (Rantaeskola Satu 2014, s. 90).

4.2 Menettely turvallisuustarkastuksen suorittamisessa

Turvallisuustarkastus toimitetaan käsin tunnustelemalla, koulutettua koiraa käyttäen, metallinilmainsinta tai muuta vastaavaa teknistä laitetta käyttäen taikka muulla niihin rinnastettavalla tavalla. (PoL 2:13.) Turvallisuustarkastuksen toimittamisesta on laadittu myös Poliisihallituksen toimesta salassa pidettävä ohje (diaarinumero: POL-2019-28030). Ohjeen sisältöä avaamme lisää opinnäytetyömme liitteessä (liite 7), jonka salassapidosta on säädetty julkisuuslaissa (laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta, JulKL). Päivittäisessä toiminnassa tavanomaisin tapa suorittaa turvallisuustarkastus on käsin tunnustelemalla. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kohdehenkilön kehoa pitkin liu'utetaan

kämmentä pitkillä sekä yhtäjaksoisilla vedoilla. Käsin tunnustellen on mahdollista tarkastaa pintapuolisesti kohdehenkilön yllä olevat vaatteet sekä mukana olevat tavarat. Turvallisuustarkastus antaa siis mahdollisuuden vain pintapuoliseen tarkastamiseen ja esimerkiksi kohdehenkilön mukana olevasta laukusta löytyneitä asiapapereita ei kyseisellä toimivaltuudella ole oikeutta tarkastaa. Kyseinen toimivaltuus ei oikeuta myöskään esimerkiksi kohdehenkilön hallusta löytyneen matkapuhelimen tietojen tarkasteluun.

4.3 Metallinilmaisimen käyttö

Turvallisuustarkastus on myös mahdollista toimittaa metallinilmaisinta apuna käyttäen. Metallinilmaisimen käyttö tulee useimmiten kysymykseen tilaisuuksissa, johon odotetaan saapuvaksi suuri väkijoukko. Tällaisia tilaisuuksia on käsitelty PoL 2:12 a:ssä sekä edellä tässä opinnäytetyössä. Metallinilmaisimen käytöllä puututaan kohdehenkilön henkilökohtaiseen koskemattomuuteen luonnollisesti vähemmän kuin esimerkiksi käsin tunnustelemalla. Päivittäisessä järjestyspoliisin toiminnassa metallinilmaisimen käyttö ei ole usein tarpeenmukaista eikä edes mahdollista. Turvallisuustarkastuksen toimittamiseen on myös mahdollista käyttää muuta teknistä laitetta. Tällainen muu tekninen laite voisi esimerkiksi olla läpivalaisulaite. (Rantaeskola, Satu 2014, s. 90.)

4.4 Muu rinnastettava tapa

Pykälässä on myös säädetty turvallisuustarkastuksen toimittamisesta muulla rinnastettavalla tavalla. HE 37/2017 vp. mukaan, tässä korostetaan poliisin tilannekohtaista harkintaa siltä osin, kun tilanteessa ei ole mahdollista käyttää säädettyjä keinoja. Säännös on myös jätetty osittain avoimeksi, jotta se mahdollistaisi teknisen kehityksen myötä uudentyyppisten aineiden tunnistusvälineiden käyttöön-oton.

4.5 Poliisikoiran käyttö

Lisäksi turvallisuustarkastuksen toimittamiseksi voidaan pykälän mukaan käyttää koulutettua koiraa. Koulutetulla koiralla tarkoitetaan poliisitoimintaan koulutettua poliisikoiraa tai vastaavasti muun viranomaisen käyttöön tarkoitettua koiraa (HE 37/2017 vp., s.5). Koulutettua koiraa voitaisiin esimerkiksi hyödyntää tilanteessa, jossa kohdehenkilöllä on hallussaan kätettyjä räjähdetäi muita vastaavia aineita. Tällaisessa tilanteessa räjähdetäineitä ei ilman koulutettua koiraa pystyittäsi havaitsemaan. Koulutetun koiran käyttö olisi HE 37/2017 vp. mukaan tarkoituksenmukaista esimerkiksi väkimääriltään suurissa tilaisuuksissa.

Koulutettua koiraa voidaan myös hyödyntää huumausaineiden etsinnässä sekä tarkastusten kohdentamisessa yleisötilaisuuksissa- sekä -tapahtumissa. Tällaisissa tilanteissa turvallisuustarkastuksen toimittaminen koiraa apuna käyttäen täytyy liittyä tapaukseen, jossa huumausaineiden vienti sekä niiden käyttäminen kyseisellä alueella voisi vaarantaa muiden tilaisuuteen osallistuvien turvallisuuden. (HE 37/2017 vp., s.5.)

4.6 Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisukäytäntöä

Eduskunnan oikeusasiamies on käsitellyt ratkaisussaan Dnrot 1870/4/13, 2061/4/13, 2186/4/13, 2187/4/13, 2189/4/13 koiran avulla yleisille paikoille kohdistettua huumausainevalvontaa. Eduskunnan oikeusasiamiehelle oli tehty lukuisia kanteluita koskien Oulun poliisilaitoksen menettelyä yleisille paikoille kohdistetusta huumausainevalvonnasta. Kanteluissa kerrottiin poliisin suorittavan Oulun keskustassa huumausainevalvontaa siihen koulutettua koiraapuna käyttäen. Koiran merkatessa kadulla kävelevän henkilön, poliisi oli pysäyttänyt tämän sekä suorittanut tarkastuksen huumausaineiden löytämiseksi.

Oulun poliisilaitoksen, Poliisihallituksen sekä Poliisikoiralaitokselta saatujen selvityksien mukaan julkisilla paikoilla työskentelevä koira hyödyntää ilmapirtauksia ja työskentelee ns. hajukentässä. (Dnrot 1870/4/13, 2061/4/13, 2186/4/13, 2187/4/13, 2189/4/13) Eduskunnan oikeusasiamies katsoi ongelmaksi sen, että koira voi merkata henkilöitä, joilla on tai on ollut huumausaineita hallussaan sekä henkilöitä, jotka ovat huumausaineen vaikutuksen alaisena tai vastaavasti ovat käyttäneet niitä aiemmin. Koira voi myös merkata kontaminoituneen henkilön eli henkilön, joka on ollut samassa tilassa, jossa joku muu on käyttänyt huumausaineita. Äärimmäisessä tilanteessa henkilöön on voinut tarttua hajua esimerkiksi penkistä, jossa huumausaineita käyttävä henkilö on hetkeä aiemmin istunut. Koira voi täten siis tehdä ns. vääriä positiivisia havaintoja. Eduskunnan oikeusasiamies nosti myös ratkaisussaan sen esille, että koira ei erota, onko esimerkiksi henkilön käyttämä Subutex luvallisesti korvaushoitona käytössä vai käyttäkö henkilö sitä huumausainetarkoituksessa.

Eduskunnan oikeusasiamiehen antamassa ratkaisussa todetaan, että koulutettua koiraapua voidaan käyttää apuna ilman konkreettista rikosepäilyä tehtävissä tarkastuksissa, mutta näistä hallinnollisista menettelyistä (vankila, tulli ja rajavartiolaitokset) tai erityistilanteista (järjestyksenvalvonta) on säädetty nimenomaisesti erikseen. (Drno 1870/4/13, 2061/4/13, 2186/4/13, 2187/4/13, 2189/4/13)

Ratkaisussa katsottiin, että koiran avulla suoritettava valvonta on oikeudellisesti ajateltu olevan rinnastettavissa poliisilailloin suoritettavaan valvontatoimintaan. Tämän sijaan kuitenkin koiran saaman vainun perusteella tietyn kohdehenkilön tarkempi haistelu voi olla rinnastettavissa pakkokeinoin tarkoitamaan henkilöntarkastukseen, jolloin selvityksen alla on se, mitä tarkastettavalla on yllään tai muuten vaatteissaan.

Eduskunnan oikeusasiamies piti oleellisena seikkana sitä, että kanteluiden perusteella kysymys on ollut nimenomaisesti menettelystä ennen rikosepäilyä ja sen myötä mahdollisten pakkokeinojen edellytysten syntymistä. Voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti tämä katsoi, että koiran hajuaistiin perustuva henkilön paikallistaminen ei se saa automaattisesti johtaa henkilöntarkastukseen.

Oulun poliisilaitokselta saadun selvityksen mukaan, rikosilmoitukset kirjattiin pääsääntöisesti jokaisesta valvontatilanteesta ja mikäli näyttöä rikoksesta ei saatu, niin tutkintailmoitukset päätettiin ei rikosta-merkinnällä. Selvityksen mukaan sellaisiakin tilanteita oli, jossa näyttöä rikokseen ei saatu ja kohdehenkilö on halunnut, että poliisinrekisteriin ei tulisi minkäänlaista häneen liittyvää merkintää. Tällaisissa tapauksissa rikosilmoitus sekä siihen liittyvä tarkastuspöytäkirja olivat jätetty kirjaamatta. Eduskunnan oikeusasiamies totesi ratkaisussaan, että PKL 5:7:n sekä 12:n 1 momentin mukaan henkilöntarkastuksesta on laadittava pöytäkirja. Jos poliisi epäilee henkilöä huumausainerikoksesta ja tämän johdosta suorittaa tälle henkilöntarkastuksen, on siitä aina laadittava pöytäkirja sekä rikosilmoitus. Hyväksyttävää ei ole asettaa ihmisiä kirjaamisen suhteen eriarvoiseen asemaan.

Eduskunnan oikeusasiamies katsoi ratkaisussaan, ettei asianmukaisena toimintana voida pitää sitä, että koiran ilmaisemille henkilöille tehdään henkilöntarkastus. Ratkaisussa katsottiin kyseisen toiminnan olevan perusoikeuksien näkökulmasta arveluttavaa. Eduskunnan oikeusasiamies totesi myös ratkaisussaan, että Oulun poliisilaitos oli toiminut virheellisesti henkilöntarkastuksen pöytäkirjan- sekä rikosilmoitusten kirjaamisessa.

5 MUUT HENKILÖÖN SOVELTUVAT TARKASTUKSET

Tässä luvussa tarkastellaan muita poliisin työhön kuuluvia henkilöön kohdistuvia tarkastuksia ja etsintöjä kuin turvallisuustarkastusta. Jokaisella tarkastuksella on oma tarkoituksensa ja toimivaltuudet niihin tulevat eri laeista. Tarkoituksena on esitellä eri tarkastusmuodot sekä käsitellä niiden konkreettisia ja lainsäädännöllisiä eroja. Eri tarkastusmuodoissa käytetään osin samoja termejä, joten on tärkeää huomioida, mistä laista toimivalta tarkastuksen suorittamiselle tulee kulloinkin. Esimerkiksi henkilöntarkastuksesta on säädetty kahdessa eri laissa, jotka ovat PKL sekä laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta (putkalaki). Näissä henkilöntarkastuksen lainsäädännöllinen tarkoitusperä on eri, vaikka kyseessä on toimitukseltaan muutoin lähes identtiset toimenpiteet. Tarkastusten tarkoituksen ja toimivaltuuksien sekaantumiselle onkin suuri riski. Pääosin tuosta syystä olemme päätyneet myös muiden tarkastusten esittelemiseen. Kaikille toimenpiteille yhteistä on vähimmän haitan periaatteen sekä hienotunteisuuden noudattaminen. Lisäksi toimenpiteiden on oltava tarkoituksenmukaisia.

5.1 Turvatarkastus

Turvatarkastuksesta on säädetty PolL 3 luvussa. Luvussa on neljä pykälää, joissa käsitellään turvatarkastusta ja sen suorittamista. Turvatarkastus tehdään poliisilaitosten tai muiden poliisin tilojen turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi ja omaisuuden suojelemiseksi.

Poliisilakiperusteinen turvatarkastus voidaan toimittaa vain sellaiselle henkilölle, joka saapuu poliisilaitokseen tai muuhun poliisin toimitilaan. Kohteen ei tarvitse suostua turvatarkastukseen, mutta hänet voidaan evätä pääsy poliisin tiloihin, mikäli hän ei suostu tarkastukseen. Kieltytymisoikeus perustuu palveluperiaatteeseen eli asiakas saapuu vapaaehtoisesti laitokselle ja tämän vuoksi hänellä

on oikeus kieltäytyä tarkastuksesta. Ennen turvatarkastusta olisi tarjottava mahdollisuus laittaa mukana oleva omaisuus säilytyskaappiin, jotta turhilta kieltäytymisiltä vältyttäisiin. Säilytyskaappiin laitettavaa omaisuutta ei tarkasteta.

Yleisimmin poliisilaitoksien päälliköt päättävät onko laitoksessa turvatarkastustoimintaa. He päättävät myös siitä koskeeko turvatarkastukset esimerkiksi vain joitain yksikön tiloja. Tämä tarkoittaa siis sitä, että joiltain osin poliisilaitokseen tulevilla voi olla vapaa kulku laitoksessa, mutta jonnekin osaan laitosta ei pääse, ellei mene turvatarkastuksen läpi. Lisäksi poliisipäälliköt päättävät siitä, miten turvatarkastuksia toimitetaan. Tarkastuksien toimittaminen voi olla satunnaista eli henkilöitä tarkastetaan ilman epäilyä siitä, että heillä olisi hallussaan luvattomia esineitä tai aineita. Poliisipäällikön päätöksellä turvatarkastus voidaan myös kohdistaa henkilöihin, joilla voidaan olettaa olevan luvatonta omaisuutta hallussa.

Turvatarkastuksen voi suorittaa joko poliisimies, tai muu poliisin palveluksessa oleva taikka poliisin hyväksymä henkilö. Tällainen poliisin hyväksymä henkilö on useimmiten yksityisenturvallisuusalan koulutuksen saanut vartija. Turvatarkastuksen tekijästä käytetään nimitystä turvatarkastaja. Turvatarkastajalla on tarkastuksen tekemisen lisäksi toimivalta poistaa poliisin tiloista henkilö, joka ei suostu turvatarkastustoimenpiteeseen. Tällaisessa tilanteessa on tärkeää huomata, että kyseinen toimivalta paikalta poistamiseen on vain virkamiehellä tai vartijalla, joka käyttää julkista valtaa. Mikäli turvatarkastaja ei ole poliisimies, poliisin palveluksessa oleva virkamies tai vartija paikalta poistoa ei voida suorittaa. Paikalta poistamiseen saa käyttää tilanteeseen nähden tarpeellisia voimakeinoja.

Ensisijaisesti turvatarkastus tehdään enemmänkin lentokentiltä tutuilla laitteilla kuten metallinpaljastimilla ja läpivalaisinlaitteella. Metallinpaljastimilla tarkoitetaan tässä läpikäveltävää metallinilmaisinpörttiä ja käsikäyttöistä metallinilmaisinta. Läpivalaisinlaitteella tarkastetaan henkilön mukana oleva omaisuus kuten vaikkapa reppu. Turvatarkastajalla on lisäksi oikeus omaisuuden tarkastamiseen ”penkomalla” eli hän voi esimerkiksi avata repun ja katsoa sekä käsin koittaa, onko siellä luvatonta omaisuutta. Mikäli on **perusteltua syytä epäillä**, että henkilöllä on hallussaan luvatonta omaisuutta, saadaan turvatarkastus toimittaa käsin tunnustelemalla. Käsillä tunnustelu toimitetaan kuten turvallisuustarkastuksessa. Perusteltu syy on käsillä esimerkiksi silloin, kun henkilö on uhkaillut aiheuttavansa henkilö- tai omaisuusvahinkoa tai esimerkiksi metallinilmaisimella on havaittu henkilöllä olevan jotain hallussaan. Toisin kuin turvallisuustarkastuksessa turvatarkastuksessa on sukupuolisääntö silloin, kun tarkastus tehdään käsin tunnustelemalla.

Omaisuuden kanssa menetellään samalla tavalla kuin turvallisuustarkastuksessa. Mikäli esineen tai aineen hallussapito ei ole rangaistavaa ja sen takavarikoimiseen ei ole laillista perustetta, tulee omaisuus palauttaa henkilölle tämän poistuessa poliisin tiloista. (Helminen, Rantaeskola & Kuusimäki: Poliisilaki, 2021, s. 664–666.)

5.2 Yleistä henkilöön kohdistuvista etsinnöistä

Henkilöön kohdistuva etsintä voi olla PKL 8:31:ssä mainittu henkilöntarkastus taikka 8:32:ssä tarkoitettu -katsastus. Siinä missä turvallisuustarkastus tehdään (työ)turvallisuuden takia, niin henkilöntarkastus ja -katsastus tehdään rikoksen selvittämiseksi.

Henkilöntarkastus. Henkilöntarkastus toimitetaan sen tutkimiseksi, mitä tarkastettavalla henkilöllä on vaatteissaan, muuten yllään tai mukanaan olevissa tavaroissa kuten repussa. Tarkoituksena on useimmiten löytää takavarikoitava kohde, esimerkiksi rikosentekovälineenä käytetty ase. Kohteen vaatteista voidaan lisäksi etsiä esimerkiksi erilaisia tahroja tai kuituja rikoksen selvittämiseksi.

Tarkastus suoritetaan käsin tunnustelemalla kuten turvallisuustarkastuksessa ja pääsääntöisesti toimenpiteen voi suorittaa kohteen kanssa eri sukupuolta oleva henkilö. Sukupuolisääntö on kuitenkin voimassa silloin, kun kohde joutuu riisuutumaan tai ryhtymään siihen rinnastettaviin toimenpiteisiin. Kohde voidaan riisuttaa alasti sen varmistamiseksi, ettei hänellä ole vaatteiden ja ihon välissä mitään piilotettuna. Riisutusta ei voi tehdä julkisella paikalla, vaan siihen on varattava erillinen yksityisyyttä suojaava suljettu tila kuten säilytystiloissa sijaitsevat putkatilat. (Fredman, Kanerva, Tolvanen & Viitanen: Esitutkinta ja Pakkokeinot, 2020, s. 1043–1052 ja PKL 806/2011 8:31.)

Henkilönkatsastus. Henkilönkatsastus käsittää elossa olevan henkilön kehon tarkastamisen, verinäytteen tai muun näytteen ottamisen sekä kehoon kohdistuvan tutkimuksen. Kehon tarkastamisen tarkoituksena on löytää vammoja tai jälkiä kuten haavoja, puremajälkiä, lika-, veri- tai eritetahroja, jotka olisivat syntyneet rikosta tehdessä. Tällaisia jälkiä olisi voinut syntyä rikoksesta epäillylle esimerkiksi rystysiin pahoinpitelyn seurauksena. Muita näytteitä kuin verinäyte ovat esimerkiksi sylki-, hius- ja virtsanäyte sekä kliininen humalatilantutkimus. Esimerkiksi verinäytteestä voidaan todeta epäillyn veren alkoholi- ja huumausainepitoisuus ja sitä käytetään rattijuopumusten selvittämiseen. Kehoon kohdistuva tutkimus on esimerkiksi sen seikan tutkiminen, onko tarkastettavalla piilotettuna huumausaineita emättimeen tai muuhun kehononteloon.

Henkilönkatsastuksen suorittaa pääsääntöisesti terveydenhuollon ammattihenkilö kuten terveyskeskuslääkäri. Mikäli kohteelta etsitään esimerkiksi huumausainetta peräaukkoon piilotettuna, paikalla saa olla vain samaa sukupuolta olevia pois lukien toimenpidettä tekevä terveydenhuollon ammattihenkilö. Poliisimies saa suorittaa henkilönkatsastuksen sylkinäytteen ottamisen ja puhalluskokeen osalta, eikä sukupuolisääntöä tällöin ole. (Fredman ym., 2020, s. 1043–1052 ja PKL 806/2011 8:32.)

5.2.1 Henkilöntarkastuksen ja -katsastuksen edellytykset

Jotta henkilöön kohdistuva etsintä voidaan toimittaa, tulee tiettyjen edellytyksien täytyä. Ensimmäisenä edellytyksenä molemmissa etsinnöissä viitataan PKL 8 luvun alussa oleviin kotietsinnän edelly-

tyksiin. Etsinnässä on **voitava olettaa** löytyvän tutkittavana olevaan rikokseen liittyvä esine, omaisuus, asiakirja, tieto taikka seikka, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä (PKL 806/2011, 8:2.1 2 kohta).

Lisäksi henkilöntarkastuksesta on säädetty, että se voidaan tehdä sille, jota **on syytä epäillä** 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, 2) lievästä pahoinpitelystä, 3) näpistyksestä, lievästä kavalluksesta, lievästä luvattomasta käytöstä, lievästä moottorikulkuneuvon käyttövarkaudesta, murtovälineen hallussapidosta, lievästä alkoholirikoksesta, 4) lievästä vahingonteosta tai 5) lievästä petoksesta. Esimerkki tapauksena näpistys. Poliisipartio näkee tapahtumapaikan läheisyydessä ilmoituksessa kerrottuihin tuntomerkkeihin sopivan henkilön. Kohteelta **voidaan olettaa** löytyvän rikokseen eli näpistykseen liittyvää anastettua omaisuutta. Lisäksi **syytä epäillä** -kynnys näpistykseen ylittyy tuntomerkkien perusteella. Kohteelle voidaan tehdä henkilöntarkastus anastetun omaisuuden löytämiseksi. (PKL 8:31.1)

Mikäli henkilöntarkastuksen kohteena on henkilö, joka ei ole rikoksesta epäilty, edellytyksenä on, että **erittäin pätevin perusteiden voidaan olettaa** tarkastuksessa löytyvän PKL 8:2.1:n 2 kohdassa tarkoitettu esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka. (PKL 8:31.2.)

Henkilönkatsastus taas voidaan tehdä henkilölle, jos **on todennäköisiä syitä epäillä** häntä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta, taikka rattijuopumuksesta tai huumausaineen käyttörikoksesta. Jollei epäilyyn ole todennäköisiä syitä, epäilty saadaan katsastaa vain, jos **erittäin pätevin perusteiden voidaan olettaa** löytyvän rikokseen liittyvä esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka. (PKL 8:32.1). Esimerkkinä törkeä pahoinpitely. Rikoksesta epäilty tavattu asunnosta, jossa pahoinpitely on tapahtunut, **todennäköiset syyt**. Uhri kertonut puolustautuneensa fyysisesti. **Voidaan olettaa**, että tarkastettaessa rikoksesta epäillyn keho, löydetään uhrin kertomukseen sopivia jälkiä puolustautumisesta kuten puremajäljet ja mustelmat.

Henkilölle, joka ei ole rikoksesta epäiltynä saadaan toimittaa tarpeellinen henkilönkatsastus DNA-tunnisteen määrittämiseksi tai ruutisavunäytteen ottamiseksi taikka muun vastaavan tutkimuksen suorittamiseksi. Tutkimus voidaan tehdä ilman kohdehenkilön suostumusta. Tällaisessa tilanteessa on kuitenkin tutkittavana olevan rikoksen oltava sellainen, että siitä säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Lisäksi edellytyksenä on, että tutkimuksella on **erittäin tärkeä merkitys** rikoksen selvittämiseksi sen vuoksi, että rikoksen selvittäminen olisi mahdotonta tai olennaisesti vaikeampaa käyttämällä tutkinnan kohteen oikeuksiin vähemmän puuttuvia keinoja. (PKL 8:32.2). Tämä tarkoittaa sitä, että säännöksen nojalla saa katsastaa vain siinä mainittujen erityisistä tutkinnallisista syistä muun kuin rikoksesta epäiltyyn. Tällöin henkilönkatsastus esimerkiksi omaisuuden löytämiseksi ei kuulu säännöksen piiriin. Esimerkkinä asunnossa tapahtunut tappo ampuma-asetta käyttäen. Pai-

kalla useita henkilöitä. Ruutisavunäytteet voidaan ottaa kaikilta paikalta olleilta. Näin suljetaan syyttömät pois ja jos kukaan paikalla olleista ei puhu, tutkimuksella **erittäin tärkeä merkitys** rikoksen selvittämiseksi.

Henkilöön kohdistuvan etsinnän toimittamisen menettelytavoista on säädetty tarkemmin PKL 8:6, 13 ja 19:ssä. Menettelystä on säädetty esimerkiksi siten, että etsinnän kohteelle on ilmoitettava etsinnän tarkoitus, etsintää ei saa toimittaa ilman erityistä syytä kello 22:n ja 7:n välisenä aikana ja etsinnän toteuttamisen turvaamiseksi saadaan tarvittaessa käyttää voimakeinoja. Etsinnästä on myös laadittava pöytäkirja. Poliisimiehellä on 6:n 3 momentin mukaan oikeus käyttää voimakeinoja. Voimakeinojen käyttö tulee kyseeseen esimerkiksi silloin, kun lääkäri suorittaa katsastustoimenpidettä kuten verikoetta ja kohdehenkilön vastarinnan murtamiseksi on tarpeellista pitää kohdetta paikoillaan tai estää kohteen pakeneminen terveyskeskuksesta. Erityinen syy kello 22:n ja 7:n välisenä aikana suoritettuun henkilönkatsastukseen täytyy esimerkiksi silloin, kun henkilö saadaan verekseltään kiinni ratti-juopumuksesta ja hänet toimitetaan verikokeeseen.

Molemmista henkilöön kohdistuvista etsinnöistä päättää pääsääntöisesti pidättämiseen oikeutettu virkamies. Muulla poliisimiehellä on yksittäisissä tapauksissa päätäntävalta ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä suorittaa henkilöntarkastus. Tällainen yksittäinen tilanne on esimerkiksi silloin, kun tarkoituksena on takavarikoida sellainen esine, jota on voitu seurata tai jäljittää rikoksen tekemisestä verekseltään taikka silloin, kun etsinnän välitön toimittaminen on asian kiireellisyyden vuoksi välttämätöntä. Henkilönkatsastus voidaan suorittaa ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä, kun on kyse alkoholin tai muun huumaavaan aineen toteamisesta ja kohde on kieltäytynyt poliisimiehen suorittamasta kokeesta. Tämä tarkoittaa siis kieltäytymistä huumeepikatestistä tai seulonta-alkometriin puhaltamisesta. Tällöin kohde voidaan poliisimiehen päätöksellä viedä terveyskeskukseen verikokeeseen. (Fredman ym., 2020, s. 1043–1052 ja PKL 806/2011, 8:2.1 2 kohta, 8:13, 8:19 ja 8:33.)

5.2.2 Edellytysten todennäköisyysporrastus

- 1) **On syytä olettaa** ja **on syytä epäillä**, pienin todennäköisyysaste: **On syytä olettaa**-ilmaisua käytetään esimerkiksi takavarikoimisen edellytyksissä. Etsinnän edellytyksissä käytetty ilmaisu **voidaan olettaa** saman tasoinen ilmaisu. **On syytä epäillä**-ilmaisua käytetään, kun kysymyksessä on inhimillinen toiminta, joka on jo tapahtunut tai arvellaan tapahtuvan tulevaisuudessa. Esimerkiksi henkilöntarkastuksesta on säädetty, että se voidaan tehdä ”henkilölle, jota on syytä epäillä”. Rikos on tällöin jo tapahtunut. Toimintaa, jonka arvellaan tapahtuvan tulevaisuudessa, on esimerkiksi esitutkinnan karttaminen.
- 2) **On todennäköistä** ja **todennäköisin syin epäilty**, suurempi todennäköisyysaste: Epäilyn on oltava suuremmalla todennäköisyydellä oikea kuin väärä. Matemaattisesti ilmaistuna todennäköisyyden tulee olla yli 50-prosenttinen. **On todennäköistä**-ilmaisu kuvaa yleensä todennäköisyyttä

siitä, että henkilö vastaisuudessa toimii tietyllä tavalla. **Todennäköisin syin epäilty**-ilmaisu kuvaa sitä todennäköisyydenastetta, jolla henkilö voidaan kytkeä jo tapahtuneeseen rikokseen. Tätä käytetään esimerkiksi henkilönkatsastuksessa.

- 3) **Erittäin pätevin perusteiden voidaan olettaa**, suurin todennäköisyysaste: Todennäköisyyden on oltava varmaa. Esimerkiksi voidaan varmasti sanoa henkilön olevan tietyssä asunnossa. Käytetään henkilöntarkastuksessa ja -katsastuksessa. (Fredman ym., 2020, s. 708–710 ja HE 14/1985 vp., s. 16–17.)

5.3 Alkoholilain mukainen tarkastus

Jos alle 18-vuotiasta **epäillään todennäköisin syin** alkoholijuoman hallussapidosta, voi poliisimies alkoholilain 87 §:n perusteella laittomasti hallussa pidetyn alkoholijuoman etsimiseksi tarkastaa tällaisen henkilön mukana olevat tavarat ja päällisin puolin hänen vaatteensa, jos se voi tapahtua puuttumatta loukkaavalla tavalla epäillyn henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Tarkastusta koskevassa menettelyssä noudatetaan muutoin, mitä PKL 8 luvussa säädetään henkilöntarkastuksen toimittamisesta. (Alkoholilaki 1107/2017, 87 §.)

5.4 Poliisin säilytystiloihin saapuvan vapautensa menettäneen tarkastaminen

Tässä kappaleessa käsitellyistä tarkastuksista on säädetty laissa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta (841/2006) eli niin sanotussa putkalaissa. Tarkastukset koskevat vapautensa menettäneen henkilön tarkastamista, kun hän saapuu säilytystilaan. Säilytystilalla tarkoitetaan poliisin hallinnoimaa tilaa, jota käytetään poliisin säilyttämien vapautensa menettäneiden säilytykseen. Vapautensa menettäneellä tarkoitetaan kiinniotettua, pidätettyä tai tutkintavankia. Tarkastuksien toimittamisesta vastaavat pääsääntöisesti vartijat, mutta poliisimiehet voivat toimittaa tarkastuksen esimerkiksi päihtyneiden säilytystiloihin (putkalle) saavuttaessa.

5.4.1 Tulotarkastus

Vapautensa menettäneelle toimitetaan säilytystilaan kuten putkaan tai vankilaan saapuessa putkalain 2:4:n mukainen tulotarkastus. Tulotarkastus on toimitettava todistajan läsnä ollessa. Todistajana voi toimia toinen vartija tai poliisimies. Tulotarkastuksessa todetaan kohteen henkilöllisyys ja luetteloidaan häneltä säilöönoton ajaksi pois otettava omaisuus. Tällaista omaisuutta ovat esimerkiksi korut, rannekello, puhelin ja lompakko sisältöineen. Käteinen raha on laskettava ja merkittävä omaisuusluetteloon. Tulotarkastuksen yhteydessä voidaan kohteelle tehdä lisäksi turvatarkastus tai henkilöntarkastus.

Vapautensa menettäneen turvatarkastus. Turvatarkastus tehdään putkalain 9:3:n mukaan turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi tai omaisuuden suojelemiseksi. Erona poliisila-

kiperusteiseen turvatarkastukseen on se, kenelle tarkastus tehdään, ja missä se suoritetaan. Poliisilakiperusteinen turvatarkastus voidaan toimittaa kaikille, jotka saapuvat poliisin tiloihin. Vapautensa menettäneen turvatarkastus voidaan puolestaan tehdä vain vapautensa menettäneelle säilytystilassa tai sen alueella. Lisäksi vapautensa menettäneelle voidaan tehdä turvatarkastus kuljetuksen aikana. Turvatarkastus tehdään useimmiten tulotarkastuksen yhteydessä ennen säilytystilaan laittamista. Teknisesti vapautensa menettäneen turvatarkastus tehdään samoin kuin poliisilakiperusteinen turvatarkastus, mutta lisäksi voidaan käyttää koulutettua koiraa. Koiraa käytettäisiin samoin kuin esimerkiksi lentokentillä eli huumausaineiden etsintään. Turvatarkastuksessa voidaan tunnustella käsin päällisin puolin kohdehenkilön vaatteet.

Tarkoituksena on etsiä esineitä tai aineita, joilla voidaan aiheuttaa vaaraa henkilön turvallisuudelle, vakavaa vaaraa säilytystilan järjestykselle tai voidaan erityisesti vahingoittaa omaisuutta. Lisäksi sellaiset esineet ja aineet otetaan pois, joiden hallussapito on muuten laissa tai lain nojalla kielletty.

Henkilöntarkastus. Henkilöntarkastus voidaan toimittaa putkalain 9:4:n perusteella, kun kohdehenkilö epäillään esineen tai aineen hallussapidosta, josta on vaaraa henkilön turvallisuudelle tai vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitukselle. Vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksena voi olla yhteydenpidon rajoittaminen, jolloin etsittävä esine voisi olla esimerkiksi matkapuhelin. Lisäksi henkilöntarkastus voidaan toimittaa, jos epäilty esine tai aine soveltuu erityisesti omaisuuden vahingoittamiseen. Kohdehenkilö voidaan tarkastaa myös silloin, kun hänet on käytetty esimerkiksi terveyskeskuksessa tai hän on tavannut avustajaansa, ja hän palaa takaisin säilytystilaan.

Henkilöntarkastus käsittää sen tutkimisen, mitä vapautensa menettäneellä on vaatteissaan tai muutoin yllään. Vapautensa menettäneen henkilöntarkastus ei käsitä mukana olleita kantamuksia kuten reppua toisin kuin pakkokeinolakiperusteinen henkilöntarkastus. Vapautensa menettäneen reppu ja muut kantamukset otetaan tulotarkastuksen yhteydessä säilytykseen eikä niiden sisällöllä tällöin voida aiheuttaa esimerkiksi henkilön turvallisuudelle vaaraa sellissä. Henkilöntarkastus suoritetaan todistajan läsnä ollessa. Jos henkilöntarkastus edellyttää vaatteiden riisumista, henkilöntarkastuksen suorittajan ja todistajan tulee olla samaa sukupuolta kohteen kanssa. Vapautensa menettäneen ollessa säilytystilan ulkopuolella poliisimiehen tai vartijan välittömässä valvonnassa henkilöntarkastus saadaan kuitenkin suorittaa ilman todistajan läsnäoloa, jos asia ei siedä viivytystä.

5.4.2 Muun kuin vapautensa menettäneen tarkastaminen

Edellä mainitut tarkastukset koskevat vapautensa menettäneen tarkastamista säilytystilaan ottamisen yhteydessä. Samat tarkastukset voidaan tehdä putkalain 10:2:n perusteella myös muulle henkilölle, joka on tulossa säilytystilaan ja sen alueelle. Tällaisia henkilöitä ovat säilytystilassa vierailevat henkilöt kuten avustajat, tavarantoimittajat ja muut ulkopuoliset henkilöt. Näille henkilöille tehtävistä tarkastuksista päättää pääsääntöisesti pidättämiseen oikeutettu virkamies. Asian kiireellisyyden vuoksi yksittäinen poliisimies tai vartija voi kuitenkin tehdä päätöksen tarkastuksesta.

Tarkastuksissa pois otetun omaisuuden kanssa menetellään kuten poliisilakiperusteisen turvatarkastuksen kanssa. Mikäli omaisuuden palauttamiselle ei ole laillista estettä, omaisuus palautetaan, kun henkilö poistuu säilytystilasta ja sen alueelta. Hienotunteisuusperiaatteen edellyttämällä tavalla sukupuolisääntö on voimassa muulle henkilölle toimitettavissa tarkastuksissa, jos tarkastaminen edellyttää riisuttamista. Henkilö, jolta on evätty pääsy säilytystilaan tai tapaamiseen, voidaan poistaa säilytystilasta ja sen alueelta.

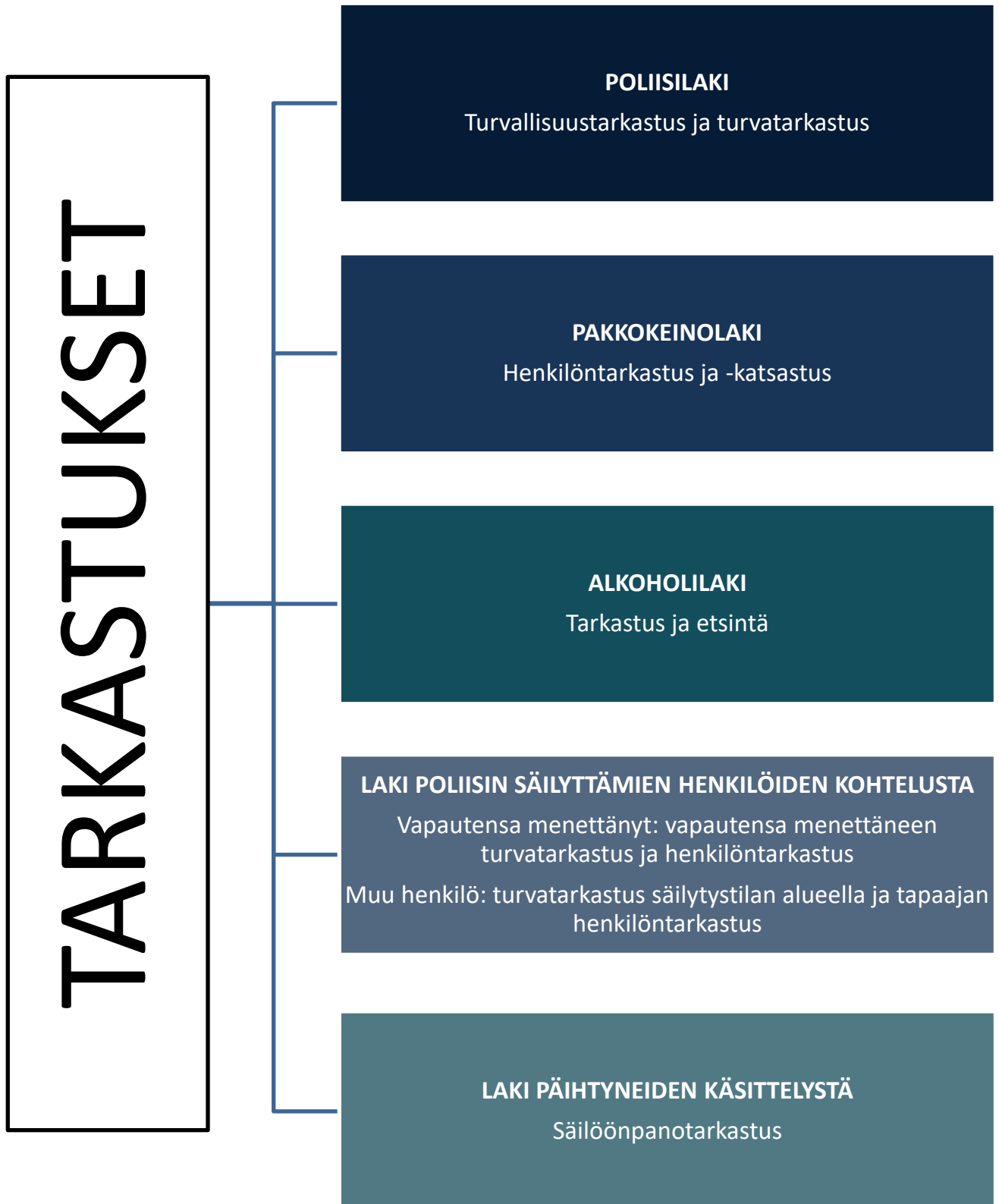
Turvatarkastus säilytystilan alueella. Henkilö voidaan putkalain 10:2:n perusteella tarkastaa säilytystilassa ja sen alueella turvallisuuden ylläpitämiseksi, järjestyksen turvaamiseksi tai omaisuuden suojelemiseksi. Toimenpiteen toimittaminen on sama kuin poliisilakiperusteisessa turvatarkastuksessa, mutta säilytystilaan tulevan tarkastamiseen voidaan käyttää myös tässä tapauksessa koulutettua koiraa. Tarkastukseen ei tarvitse suostua, mutta siitä kieltäytyneen henkilön pääsy säilytystilaan voidaan 10:1:n perusteella evätä. Huomioitavaa on avustajan tavaroiden tarkastaminen, sillä niiden joukossa voi olla salassa pidettäviä asiakirjoja, joiden lukeminen ei ole sallittua, ellei muualla laissa ole erikseen toisin säädetty.

Tapaajan henkilöntarkastus. Tapaajan henkilöntarkastus käsittää sen tutkimisen, mitä tapaajalla on vaatteissaan tai muutoin yllään. Tarkastus voidaan toimittaa poliisin säilyttämien henkilöiden kohteesta annetun lain perusteella, jos **on perusteltua syytä epäillä**, että esimerkiksi tapaamisen yhteydessä avustaja luovuttaisi esimiehelleen esineen tai aineita, joiden hallussapito on lain nojalla kielletty tai niistä voisi olla esimerkiksi vaaraa henkilön turvallisuudelle. Perusteltu syy tulee esimerkiksi näköhavainnosta tai turvatarkastuksen perusteella. Henkilöntarkastukseen ei tarvitse suostua, mutta tapaaminen voidaan evätä 7:3:n perusteella. (HE 90/2005 vp., s. 91–98.)

5.5 Säilöönpanotarkastus

Viimeisenä tarkastusmuotona käsitellään säilöönpanotarkastusta, josta on säädetty päihtyneiden käsittelystä säädettyssä laissa (461/1973). Säilöönpanotarkastus toimitetaan henkilölle, joka on otettu kiinni henkilön suojaamiseksi PolL 2:2:n perusteella. Yleisimmin tällainen henkilö on päihtynyt, jota ei kuitenkaan voida viedä selviämisasemalle. Selviämisasemalle ei oteta henkilöitä, jotka voivat olla vaaraksi henkilökunnalle tai muille asiakkaille. Lisäksi selviämisasemat hoitavat vain sopimusalueensa asiakkaita. Huomioitavaa on, ettei PolL 2:2:n perusteella kiinniotettu henkilö ole rikoksesta epäilty. Näin ollen hänet tarkastetaan säilytystilaan saapuessa eri lain perusteella kuin muut vapautensa menettäneet. Päihtyneeltä on otettava säilöössäpidon ajaksi pois kaikki esineet, joilla hän saattaa vahingoittaa itseään tai muita, ja muukin omaisuus, jonka poisottaminen katsotaan tarpeelliseksi. Arvo-omaisuus palautetaan omistajalleen tämän lähtiessä säilytystilasta. Laissa kielletyt esineet ja aineet takavarikoidaan ja hävitetään asian mukaisesti. (Laki päihtyneiden käsittelystä 8.6.1973/461, 8 §.)

6 KOONTI HENKILÖÖN SOVELTUVISTA TARKASTUKSISTA

7 PRODUKTI

7.1 Alustusta itse produktiin

Opinnäytetyömme idea syntyi eräästä koulun harjoituspäivästä, jolloin opiskelijat kävivät partiona läpi poliisin valvonta- ja hälytystoiminnan perustehtäviä. Muutamissa harjoituskeikoissa asiakkaalle tuli tehdä turvallisuustarkastus. Tarkastuksen tekeminen on itsessään hyvin yksinkertainen toimenpide, mutta keikoilla kävi selväksi, ettei se kuitenkaan ollut niin helppoa kuin voisi ajatella. Muutaman mutkan kautta satuimme juttelemaan myöhemmin erään opettajamme kanssa opinnäytetyön aiheista ja hän ehdotti meille turvallisuustarkastusta. Kyseinen opettajamme oli ollut harjoituspäivänämme asiakkaana yhdellä tehtävällä ja hänelle kuului tehdä turvallisuustarkastus. Hänen mukaansa opiskelijoilla on toistuvasti samoja puutteita tarkastuksen tekemisessä ja turvallisuustarkastuksen liittyessä työturvallisuuteen aihe olisi tärkeä. Totesimme aiheen hyväksi ja mikä tärkeintä tarpeelliseksi. Meille molemmille oli tärkeää tehdä opinnäytetyömme aiheesta, jonka koemme hyödylliseksi. Keskustelun päätteeksi opettajamme ehdotti voimankäytön opettajista yhtä opettajaa, keneltä kannattaisi kysyä lisää aiheesta.

Kävimme seuraavana päivänä Jani Niemen juttusilla ja hänestä aiheemme oli hyvä. Hänen kanssaan keskusteltuamme päädyimme tekemään opetusta ja itsenäistä harjoittelua tukevat videot turvallisuustarkastuksen suorittamisesta. Pelkän kirjallisen tuotoksen sijaan halusimme tehdä aiheesta videot, koska kirjallisessa muodossa olisi ollut aivan liian haastavaa selittää kaikki se mitä videolla pystyy näyttämään. Myöskään kuvallinen opas ei tuntunut järkevältä tässä tapauksessa. Mainittakoon, että Janista tuli opinnäytetyömme ohjaaja. Tuossa vaiheessa punainen lankamme oli selvittää, mitä puutteita opiskelijoilla oli ja millaisia asioita videoilla tulisi näyttää, jotta ne palvelisivat mahdollisimman hyvin tarkoitustaan.

7.2 Punaisen langan jäljillä

Emme päässeet yhteisymmärrykseen siitä, millainen turvallisuustarkastuksesta ollut oppituntimme oli. Päädyimme kysymään muutamalta luokkakaveriltamme, mitä he muistavat kyseiseltä tunnilta. Emme saaneet edelleenkään yhtenäistä vastausta, jotenka päätimme kysyä jokaiselta luokkalaiseltamme samaa asiaa. Vastaukset poikkesivat toisistaan ja muutamat eivät muistanut ollenkaan opetustunnin sisältöä. Esille nousivat kämmenselän käyttäminen, taputtelu ja ”en oikeastaan muista” vastaukset. (Liite 1)

Koulun opetussuunnitelmassa turvallisuustarkastuksen opettaminen on sisällytetty fyysisen voimankäytön alle ja harjoitteleminen sen suorittamista yhden opetuskerran verran. Tämän jälkeen turvallisuustarkastusta ei pidetä mukana opetuksessa, koska harjoituspäivinä aikaa on rajatusti ja näin ollen tarkastus käydään vain puheentasolla läpi. Seuraavan kerran turvallisuustarkastuksia tehdään siis

tuona edellä mainittuna harjoituspäivänä, josta saimme opinnäytetyömme idean. Aikaa opetuskerran ja harjoituspäivän välillä on noin kolme neljä kuukautta.

Tämän jälkeen pyysimme päästä mukaan toisten kurssien harjoituspäiville, jotta voisimme seurata, miten opiskelijat muilla luokilla pärjäävät. Kävimme marraskuussa 2020 seuraamassa kahtena eri päivänä harjoituspäivää. Lisäksi maaliskuussa 2021 olimme yhden päivän mukana ja pääsimme seuraamisen lisäksi esittämään asiakkaita, joille opiskelijat tekivät turvallisuustarkastuksia. Näiden päivien pohjalta teimme samanlaisia havaintoja ja huomion arvoista oli se, että eri luokilla toistuivat samat puutteet turvallisuustarkastuksen suorittamisessa. Partioiden tekemisessä näkyi rutiinin puute, asiakkaaseen ei kehdattu koskea varsinkaan rintojen alueelta ja osa opiskelijoista ei tiennyt tarkalleen, miksi tarkastusta oltiin tekemässä. Lisäksi turvallisuustarkastus meni muutamia kertoja sekaisin PKL:ssa säädetyn henkilöntarkastuksen kanssa. Teimme päivistä lyhyet muistiinpanot ja ne ovat tämän opinnäytetyön liitteinä.

Kysyimme keikkoja ohjaavilta opettajilta, kuinka hyvin oppilaat tietävät mitä ovat tekemässä ja miksi. Lisäksi meitä kiinnosti, miten hyvin oppilaat yleisesti ottaen löytävät asiakkailta vaaralliset esineet ja aineet. Opettajien mukaan opiskelijoilla toistuu luokasta ja kurssista toiseen samoja puutteita. Näitä puutteita olivat esimerkiksi liiallinen kiirehtiminen, toiminta ei ole järjestelmällistä eikä myöskään tiedetä täysin mitä tehdään ja millä perusteella. Esille nousi myös se, että opiskelijat muistivat hyvin vaihtelevasti turvallisuustarkastuksen opetustunnin sisällön. Lisäksi erityisesti henkilöntarkastuksen ja turvallisuustarkastuksen toimivaltuudet menevät toistuvasti sekaisin. Tämä näkyy esimerkiksi siten, etteivät opiskelijat ole varmoja voiko asiakkaalta ottaa ulkotakkia pois päältä tai saako hänen reppuun taikka muuta kantamusta tarkastaa ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräystä.

7.3 Punaisen langan kerintä

Aiheesta on jo kaksi aiempaa videota, jotka ovat koulumme opettajien tekemiä. Katsoimme videot kaksin ja koitimme pohtia, mitä sellaista voisimme tuoda omille videoillemme, jota ei tullut aiemmista videoista esille. Halusimme yhdistää harjoituspäivinä tekemämme havainnote videoihin ja yritimme miettiä myös sitä, mitä itse opiskelijoina kaipaisimme videoillemme.

Tulimme siihen tulokseen, että videoissa olisi ensinnäkin hyvä olla erilaisia kuvakulmia, jotta katsoja näkee tarkastuksen tekemisen kokonaisuudessaan. Toiseksi kohteen tulisi olla kokonaan siviilivaatteissa ja häneltä oikeasti otettaisiin omaisuutta pois tarkastuksen yhteydessä, jotta katsoja näkee, miten se tapahtuu. Kolmanneksi koimme tärkeäksi, että työturvallisuuteen vaikuttavia asioita tulisi huomioida joko puheella tai tekstillä niin, että katsoja varmasti ymmärtää, miksi jokin asia tehdään tietyllä tapaa. Tästä hyvä esimerkki olisi taskujen tarkastaminen. Työturvallisuuden takia ei ole järkevää työntää omaa kättä ensimmäisenä taskun sisälle, vaan taskun päältä tunnustellaan ja taskun sisään katsotaan ensin. Tunnustelun ja katsomisen jälkeen tasku on hyvä kääntää ympäri, niin ettei kättä

tarvitse missään vaiheessa laittaa taskun sisälle. Viimeiseksi ainakin yhdellä videolla olisi ehdottomasti oltava naisasiakas, joka on piilottanut rintaliiveihinsä esineen.

Naisasiakkaan tarkastaminen oli tärkeä lisäys, koska havaintojemme perusteella opiskelijat kokivat hankalaksi tarkistaa naiselta rintakehän aluetta. Rintakehän alueen tarkastaminen käydään suusanallisesti läpi ja opettajat kyllä näyttivät, miten rintojen alue tulisi tarkistaa hienotunteisesti. Kaikki voimankäytön opettajamme ovat miehiä ja kahden miehen esittämänä asia ei ole sama kuin miehen ja naisen esittämänä.

Lisäksi olisi tarpeen, että videoilla tulisi esille myös seuraavia asioita: mitä vaatetusta asiakkaalta saa ottaa pois päältä turvallisuustarkastusta tehtäessä, laukun tai muun kantamuksen tarkastaminen, päihtyneen henkilön voi tarkastaa makuulla, sijoittuminen asiakkaaseen nähden työturvallisesti, mitä asiakkaan omaisuudelle tulisi tehdä sekä partion välinen kommunikaatio.

Opinnäytetyömme pääohjaaja Jani osallistuu säännöllisesti opinnäytetyössämme käsiteltyyn harjoituspäivään, joten meidän oli helppoa esittää hänelle ideamme videoiden sisällöistä. Ohjaajamme neuvoi tuomaan korostetusti esille videoilla sen, että tarkastus tulee tehdä rauhallisesti. Kuten edellä jo käsitelimme, niin kiire tarkastuksen tekemisessä oli yksi suurimmista ongelmista ja näin ollen siihen olisi tärkeää kiinnittää huomiota. Lisäksi kosketuksen tulisi tapahtua kämmenellä ja kättä pitäisi liikuttaa asiakkaan vaatteiden päällä rauhallisilla ja varmoilla liikkeillä. Liikkeiden tulee olla siksi rauhallisia, että aivot ehtivät tulkitsemaan, mitä kämmen tuntee. Rauhallisuuden lisäksi turvallisuustarkastuksen tekemiseen on keskityttävä.

Rauhallisuuden puutetta ja keskittymisen herpaantumista kuvastaa hyvin se, että harjoituspäivänä opiskelijoilta, itsemme mukaan lukien, jäi usean löytämättä piilotetut esineet. Esimerkiksi toisella meistä jäi huomaamatta housunkauluksella ollut puukko ja se johtui täysin siitä, ettei ajatus ollut täysin mukana tekemisessä ja tekemisestä puuttui rutiini. On selvää, ettei tarkastuksissa löydy aina kaikki esineet ja aineet, mutta koulun harjoituspäivässä piilotetut esineet ja aineet ovat helposti löydettävissä.

Opintojemme aikana käymme lyhyesti läpi myös stressinhallintaa. Turvallisuustarkastuksen tekeminen ei itsessään ole stressaava tilanne, mutta sitä aikaisempi tilanne on voinut olla poliisimiehelle hyvinkin kuormittava, esimerkiksi ampuma-aseeseen varautuminen. Tällaisen stressitasoja nostattavan tilanteen jälkeen täytyisi kuitenkin pystyä rauhoittumaan turvallisuustarkastusta tehdessä. Havaintojemme perusteella opiskelijoilta jäi toistuvasti huomaamatta esimerkiksi hihaan piilotettu puukko, vaikka opiskelija piti kohdehenkilön ranteesta kiinni. Lisäksi turvallisuustarkastus sekoittui kohdehenkilön fyysiseen hallintaan ja kohdehenkilöä pidettiin esimerkiksi seinää vasten, jotta hän olisi paremmin hallinnassa. Sitten kohdehenkilö tarkastettiin, mutta koko etupuolen tarkastus jäi puutteelliseksi, koska kohdehenkilö oli edelleen seinää vasten.

7.4 Valot. Kamera. Käy

Harjoituspäivää mukaillen päädyimme kolmeen videoon, joissa jokaisessa oli hieman erilainen asiakas ja näin ollen turvallisuustarkastuksen tekeminen eroaa joiltakin osin toisistaan. Kirjoitimme jokaiselle videolle käsikirjoitukset, jotta kuvaaminen sujusi mahdollisimman sujuvasti. Olimme silti valmistuneet siihen, että videoita tarvitsee todennäköisesti kuvata useamman kerran. Kävimme käsikirjoituksia läpi ohjaajamme kanssa sekä kysyimme muilta harjoituspäivään osallistuvilta opettajilta, tuleeko heille mieleen jotain lisättävää. Käsikirjoituksiin ei tarvinnut tehdä suurempia muutoksia, mutta videoita kuvatessa jotkut kohdat muuttuivat, jotta sisältö pysyi selkeämmin itseasiassa eli tarkastuksen tekemisessä.

Videoiden kesto oli asia, mikä mietitytti meitä, koska liian lyhyissä pätkissä ei saisi tuotua kaikkea sitä informaatiota esille, jonka halusimme saada näytettyä opiskelijoille. Liian pitkiä pätkiä taas ei jaksaisi seurata ja videoiden alut unohtuisivat tällöin helposti. Myös opinnäytetyömme ohjaajat nostivat videoiden pituuden esille ensimmäisessä seminaarissa. Videoiden pituuden lisäksi tiesimme editoinnin olevan haaste. Meillä ei ollut aiempaa kokemusta videoiden editoinnista, joten tämä produkti oli kirjaimellisesti yhtä opintomatkaa.

Kuvasimme videoita kolmena eri päivänä. Ensimmäisenä päivänä haimme vain hyviä kuvakulmia, jotta näkisimme mikä toimii ja mikä ei. Toisena päivänä tarkoituksemme oli saada jo mahdollisimman valmista materiaalia editoitavaksi, mutta teknisten ongelmien jälkeen tarvitsimme vielä kolmannenkin kuvauspäivän. Pyysimme videoille turvallisuustarkastuksen kohteiksi kaksi opettajaamme Marko Lehtorannan ja Minna Rinnekankaan. Lähetimme heille sähköpostilla käsikirjoitukset ja kävimme käsikirjoitukset vielä läpi ennen kuvauksia.

Ensimmäinen kuvauspäivämme oli kesäkuussa työharjoittelumme ollessa vielä kesken. Minna ei tuolloin päässyt mukaan, mutta saimme kuvattua Markon kanssa riittävästi materiaalia. Jo tuolla ensimmäisenä kuvauspäivänä kävi selväksi, kuinka tärkeää on tehdä käsikirjoitukset valmiiksi kuvaamisen tueksi. Meillä oli kunnianhimoinen tavoite saada videoiden materiaali kuvattua ennen työharjoittelun loppua, mutta totesimme kesäkuussa, ettei se ole realistista. Suoritimme työharjoitteluumme eri paikkakunnilla ja työvuoromme menivät pääsääntöisesti ristiin. Omien aikataulumme lisäksi täytyi saada myös Markon ja Minnan kalenterit sopimaan. Kesän kynnyksellä olimme molemmat hyvin väsyneitä työharjoittelun johdosta ja sovimme, että kuvaamme videot syksyllä koulun taas jatkuessa. Tuntui liian kuormittavalta yrittää sovittaa neljän ihmisen menoja yhteen ja käydä samalla edelleen työharjoittelussa.

Toisen kuvauspäivän sovimme heti koulun ensimmäiselle viikolle elokuun alkuun. Vuokrasimme Gimbals.fi-sivustolta DJI Osmo pocketin, jolla olimme päättäneet kuvata videomme. Laite on vakaampi

kuin GoPro ja sen sai helposti liitettyä puhelimeen, minkä jälkeen kuvaa pystyi ohjaamaan puhelimen kosketusnäytöltä. Puhelimeen täytyi ladata DJI Mimo -sovellus yhdistämistä varten. Laitteiden liittämiseen käytettiin mukana tullutta USB-C liitintä, koska käytimme Huaweiin puhelinta. Vaihtoehtona oli lisäksi Applen puhelimille tarkoitettu Lightning liitin. Tässä vaiheessa mukaan astui kokemattomuutemme kuvaamisessa. Osmo pocketin mukana oli 8 GB muistikortti, mutta se ei riittänyt videoillemme ja näin ollen materiaalia tuli vain 20 sekunnin pätkissä. Kävimme ensin koululta kaikki mieleen tulleet tahot läpi, joilla olisi voinut olla suurempia muistikortteja. Tietenkään koululla ei ollut tarpeeksi pieniä muistikortteja, joten toinen meistä kävi Hervannan Duon Tokmannilla muistikorttiosastoilla.

Seuraava takaisku tuli siinä vaiheessa, kun olimme saaneet uuden muistikortin asennettua Osmo pockettiin. Laitteesta oli akku erittäin vähissä. Saimme kuvattua yhden videon kolmesta ja sen jälkeen siirryimme kuvaamaan Minnan iPhone 12 Pro Max:lla. Saimme iPhonellakin hyvää materiaalia, mutta ongelmaksi muodostui kuvan vakauttaminen. Osmo pocketin kanssa pystyi kävelemään ja se tasoitti kuvaajan askeleista tulevan ylös-alas-liikkeen. Puhelimella vakausta on hyvin vaikeaa, ellei jopa mahdotonta tehdä ja siitä syystä kuvasimme vain paikallaan seisten. Vastoinkäymisistä huolimatta päivä oli erittäin hauska ja saimme taas uutta näkemystä siihen, mikä videoilla toimii ja mikä ei.

Tähän voisi todeta, että kolmas kerta toden sanoi. Viimeisenä kuvauspäivänä saimme kuvattua kaikki kolme videota kahdessa tunnissa ja muutenkin tekemisessämme näkyi se, että alla oli pari niin sanottua harjoituskertaa. Olimme myös pyytäneet luokkakaverimme kuvaamaan tällä kertaa, jotta kuvaaminen menisi mahdollisimman joutuisasti. Osmo pocket aiheutti meille jälleen pientä päänvaivaa. Jostain syystä Osmo pocket ei tunnistanut siihen yhdistettyä puhelinta ja meidän täytyi kuvata pelkällä Osmo pocketilla. Onneksi Osmo pocketissa on itsessäänkin pienen pieni näyttö, joten kuvaaminen ei keskeytynyt. Puhelimen isompi näyttö olisi tietenkin helpottanut kuvaamista ja varsinkin se, että kameraa pystyi kääntämään puhelimen näytöltä.

Kuvauspäiviä olisi voinut olla enemmänkin, koska koko ajan opimme lisää kuvaamisesta ja editoinnin aikana huomasimme sellaisia kohtia videomateriaalissa, joihin olisi sopinut joku toinen kuvakulma leikattuna. Kuvatessa täytyi kuitenkin muistaa se, ettei meillä olisi loputtomiin aikaa viimeistellä ja parannella opinnäytetyötämme. Kuvaamisesta jäi kuitenkin kaiken kaikkiaan positiivinen tunne ja vastoinkäymiset selätettiin porukalla.

7.5 Editointi

Päätimme ensimmäisenä selvittää, mitä ilmaisia editointisovelluksia meillä olisi käytössä. Olimme kuvanneet videot niin, ettei niihin tarvitsisi lisätä kuin teksti ja mahdollisesti puhetta eli jokin ilmainen sovellus olisi varmasti riittävän hyvä meidän tarpeisiimme. Vaihtoehtoina oli käyttää Applen tai Microsoftin tuotteita. Applella on oma iMovie-sovellus, joka on ilmainen. Kurssikaverimme olivat käyttäneet iMovieta ja kehuneet sovellusta helppokäyttöiseksi. Microsoftilta löytyi koneelle valmiiksi Windows 10 mukana tullut editointisovellus, jonka nimi oli ”valokuvat”.

Aloitimme editointimatkamme yllä mainituilla sovelluksilla. Otimme työn alle saman videon, jota editoimme yhtä aikaa omilla koneillamme. Hyvin pian kävi ilmi, että valokuvat-sovelluksella oli huomattavasti helpompi leikellä videosta sopivan mittaisia klippejä kuin iMoviella. Valokuvat-sovelluksella leikkaaminen oli tehty erittäin loogisesti. Ensin leikkasit koko videosta ensimmäisen klipin ja sen jälkeen valitsit jäljelle jääneen pätkän alkuperäisestä videosta, josta taas leikkasit klipin ja toistit tämän niin monesti kuin halusit klippejä. Eli jos videon kokonaispituus oli aluksi esimerkiksi yhden minuutin ja leikkasit siitä 15 sekunnin mittaisen klipin, niin jäljelle jäi 45 sekuntia. Sitten tuosta 45 sekunnista leikattiin uusi 10 sekunnin klippi ja jäljelle jäi 35 sekuntia ja siitä leikattiin taas uusi klippi tarpeen vaatiessa. Klipit menivät automaattisesti aikajanallisesti oikeaan järjestykseen.

Videon leikkaamisen jälkeen klippeihin pystyi lisäämään tekstitystä, ääntä ja erikoistehosteita, kuten esimerkiksi surisevan kärpäsparven. Lisäksi klippien nopeutta pystyi säätämään. Muokkaamisen jälkeen videon pystyi toistamaan jälleen kokonaisuudessaan alusta loppuun ja tallentamaan, mikäli lopputulos oli halutunlainen. iMoviessa oli miellyttävämpiä tekstitysvaihtoehtoja ja sillä sai lisäksi aseteltua tekstityksen paremmin.

Valitsimme työkaluksi iMovien ja saatoimme pariin otteeseen katuakin valintaamme, mutta lopputulos oli mielestämme silti hyvä. Editoimme kaikki kolme videota yhdessä päivässä. Applen Macin tallennustila aiheutti harmaita hiuksia ja aikaa kului tuhottoman paljon siihen, että jouduimme tekemään tallennustilaa iMovielle. Jostain syystä myös valmiin tiedoston siirtäminen Applen Macilta muistitikulle vei aikaa odotettua kauemmin. Klippien tekeminen onnistui lopulta helposti, kun tajusimme, kuinka niitä tehdään. Ei tullut aluksi mieleenkään, että koko video täytyi laittaa ensin hidastukselle ja sitten sitä pystyi venyttämään isommaksi. Eli aluksi koko video näkyi suurin piirtein yhden vanhan valokuvakameran filmin kokoisena, kun videota venytti siitä tuli avatun filmirullan näköinen. Venyttämisen jälkeen kuvaa pystyi pätkimään eli tekemään klippejä.

Klippien tekemisen jälkeen siirryimme tekstittämään ne kohdat, joissa halusimme kiinnittää katsojan huomion. Esimerkiksi taskun oikeaoppinen tarkastaminen oli tällainen asia. Tekstien lisäämisen jälkeen aloimme muokkaamaan klippien nopeuksia, jotta saimme pikakelattua sellaiset kohdat, joissa tulisi toistoa tai vaihtoehtoisesti hidastimme kuvaa. Käytimme myös parissa kohdassa kuvan pysäytystä tuodaksemme esille työturvallisuuteen liittyvän tilanteen niin, että katsoja varmasti huomio, mitä juuri tapahtuu.

Näytimme videoita ohjaajien lisäksi myös muutamalle luokkakaverille, jotta saisimme uutta näkemystä. Editoimme jokaista videota tämän jälkeen vielä lisää. Korjauksia tarvitsi tehdä tekstityksiin sekä videoiden pysäytyskohtiin. Tekstityksissä oli muutamia kirjoitusvirheitä ja muutamat videot olivat liian pitkiä. Pysäytyskuvilla olimme yrittäneet tuoda lukuaikaa joillekin teksteille, mutta pysäytysten käyttäminen näytti vain lähinnä jumiin menneeltä videolta. Lisäksi ohjaajamme ja luokkakaverimme ehdottivat, että käyttäisimme joissain kohdissa puhetta tekstityksen sijaan. He perustelivat tätä sillä,

että olisi helpompi seurata videota ja kuunnella kuin lukea ja seurata. Päätimme lisätä saadun palautteen mukaisesti puhetta videoillemme.

Editoinnin edetessä opimme uusia tapoja käyttää kuvan nopeutta sekä pysäytyksiä. Myös eri videoiden leikkaaminen ja yhdistäminen yhdeksi kokonaiseksi videoksi olisi mahdollisesti tuonut videoille lisää, mutta ajallisesti kuvaamiseen ja editointiin olisi kulunut liikaa aikaa. Loppujen lopuksi videoillemme on liikkuvaa kuvaa, jonka ansiosta katsoja näkee eri suunnista turvallisuustarkastuksen suorittamisen ja se oli yksi tärkeimmistä tavoitteistamme opinnäytetyössämme.

8 TAIDON OPPIMINEN

Turvallisuustarkastuksen ollessa konkreettista tekemistä, voisi jopa sanoa käsityötä, halusimme ottaa opinnäytetyöhömmme mukaan luvun oppimisesta. Luimme aiheesta Kirsti Lonkan Oivaltava oppiminen teoksesta, joka on julkaistu 2014. Ensinnäkin halusimme tarkastella uuden taidon, kuten turvallisuustarkastuksen, oppimista sekä itsenäiseen harjoitteluun liittyviä ongelmia. Itsenäinen harjoittelu koskee opinnäytetyötämme siten, että henkilöllä täytyy olla oma halu katsoa videomme tai lukea opinnäytetyömme.

Taitojen oppiminen. Tieto muuttuu taidoksi, kun se muuttaa ihmisen toimintaa. Monet taidot vaativat harjoittelua. Taidon oppimisen vaiheet voidaan jakaa kolmeen eri vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe on kognitiivinen vaihe, jolloin aiheesta haetaan tietoa sekä opitaan sääntöjä, joita noudattaen taidon voi oppia. Kognitiivisessa vaiheessa liiallinen tieto kuormittaa työmuistia ja näin monivaiheisen suorituksen tekeminen kerrasta oikein on ihmisille haastavaa. Lonkan mukaan aloittelija pystyy hahmottamaan vain yhden tai kaksi vaihetta kerrallaan (Lonka, s. 36). Toiminta ei ole yhtäjaksoista ja häiriöitä tulee runsaasti eli rutiinia ei ole vielä syntynyt. Turvallisuustarkastusta opeteltaessa on siis opittava milloin ja miten turvallisuustarkastus voidaan toimittaa poliisilain ja poliisihallituksen ohjeen pohjalta. (Lonka, s. 36.)

Toisessa vaiheessa eli assosiatiivisessa vaiheessa osasuoritukset alkavat jäsentyä kokonaiseksi suoritukseksi ja toiminta ei ole enää yhtä kuormittavaa työmuistille. Toimiminen tavanomaisissa tilanteissa sujuu häiriöttä, mutta jos tilanne poikkeaa normaalista ja yhdellä kertaa tarvitseekin huomioida monia asioita, tekeminen häiriintyy. Kehitymässä olevat rutiinit menevät helposti sekaisin yllättävässä tilanteessa. Tässä vaiheessa turvallisuustarkastuksen suorittaminen ja perusteleminen rauhallisessa tilanteessa sujuu ilman suurempia vaikeuksia. Rutiini ei kuitenkaan ole ehtinyt muodostumaan niin varmaksi, ettei poikkeuksellinen tilanne häiritsisi suorittamista. Esimerkiksi hyvin vaikea asiakas voisi olla tällainen häiriötekijä. (Lonka, s. 36.)

Oppimisen kolmannessa eli autonomisessa vaiheessa opittu taito ja sitä ohjaavat säännöt alkavat automatisoitua. Toisin sanoen rutiini alkaa tulemaan selkärangasta ja toiminta ei vaadi enää tietoista

ajattelua niin paljoa kuin taidon opettelu alkuvaiheessa. Tämä helpottaa esimerkiksi yllättävissä tilanteissa toimimista ja toiminnasta tulee joustavampaa. Opittua taitoa pystyy siis soveltamaan tilanteen vaatimalla tavalla. Tässä vaiheessa turvallisuustarkastuksen tekemisestä on muodostunut itselle selkeä rutiini ja sen perusteleminen asiakkaalle ei tuota vaikeuksia. Tekijä tietää mitä tekee ja miksi sekä osaa käytännössä toteuttaa opitun taidon haastavassakin ympäristössä. (Lonka, s. 36.)

Motivaatio. Tekemiseen yleisestikin liittyy ihmisen motivaatio. Mikäli motivaatiota ei ole, niin leikkimienkin voi tuntua työltä ja taas toisaalta motivaatio saa työnkin tuntumaan leikiltä. Videomme tulevat olemaan tukena opetukselle ja itsenäiselle harjoittelulle, jolloin opiskelijan motivaatiolla on suuri vaikutus siihen, katsooko hän vapaaehtoisesti TUVE-moodlesta videoitamme. Motivaatio voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen motivaatioon.

Sisäisesti motivoitunut henkilö ei tarvitse toimiakseen erillisiä palkkioita tai rangaistuksia. Hän tekee, koska tekeminen itsessään on palkitsevaa eikä tekemiseen liity velvollisuuden tunnetta. Sisäisen motivaation edellytyksenä on, että henkilön ja motivaation kohteen välille muodostuu merkityksellinen suhde tai toiminta. Turvallisuustarkastuksen ja opiskelijan välille merkityksellinen suhde voisi muodostua siitä, että turvallisuustarkastuksen sisäistäminen vaikuttaa erityisesti omaan ja partiokaverin työturvallisuuteen. Oma henki on lähtökohtaisesti jokaiselle meistä kallisarvoinen eikä kukaan mielellään ole myöskään se henkilö, joka jätti jotain tekemättä ja sen vuoksi toiselle ihmiselle käy jotain.

Opiskelijana on helppo antaa esimerkki ulkoisesti motivoituneesta henkilöstä, kun tarvitsee tehdä tentti aiheesta, joka ei kiinnosta ollenkaan, mutta tentti on vain pakko tehdä päästäkseen opinnoissa eteenpäin. Opiskelija ei tällöin lue tenttiin itsensä tai kiinnostavuuden vuoksi vaan läpi pääsemiseksi. Ulkoiselle motivaatiolle on tyypillistä palkinnot tai rangaistuksen uhka, kuten edellä mainittu pakko päästä läpi, jotta voi edetä opiskeluissa. (Lonka, s. 167–168.)

9 POHDINTA

9.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tuloksena saimme selvitettyä minkälaisia haasteita opiskelijat kohtaavat turvallisuustarkastuksen toimittamisessa. Haasteiden osalta saimme vastauksen havainnoinnin tuloksena sekä omien ja kurssikavereiden kokemuksen avulla. Johtopäätöksenä päädyimme siihen, että haasteet olivat samankaltaisia ryhmästä sekä sukupuolesta riippumatta. Haasteet myös linkittyivät omiin kokemuksiimme sekä kurssikavereilta saatuun palautteeseen. Liittymäpinta opetuksen vähyyden, rutiinin puutteen sekä haasteiden välillä oli melko ilmeinen.

Toisena tutkimuskysymyksenä meillä oli, kuinka opiskelijoiden toimintaa voitaisiin kehittää. Haimme tähän vastausta havaittujen haasteiden sekä yleisesti oppimisen kautta. Niin kuin edellä jo todettiin,

asian oppiminen vaatii toistoja ja tätä kautta saatua rutiinia. Toiminnan kehittämisen kannalta päädyimme informatiivisiin videoihin sekä liitteenä olevaan kirjalliseen ohjeeseen. Näin ollen opiskelija voi halutessaan joko katsoa videot tai lukea kirjallisen ohjeen ja saada näin tukea itse oppimisprosessiin.

Teimme johtopäätöksen myös siitä, että koulutuksessa järjestetään useita harjoituspäiviä ja jos näiden osalta turvallisuustarkastus olisi konkreettisen tekemisen tasolla edes muutamassa päivässä läsnä, kehittäisi se opiskelijoiden toimintaa sekä vähentäisi jo käsillä olevia haasteita.

9.2 Kuinka onnistuimme?

Mielestämme saimme avattua itse turvallisuustarkastusta sekä sen suhdetta muihin tarkastuksiin riittävällä laajuudella. Seuraamistamme harjoituspäivistä saimme laajasti käsitystä siitä, mitkä ovat opiskelijoiden haasteita turvallisuustarkastuksen suorittamisessa sekä varmuus tuotoksena tehtyjen videoiden tarpeellisuudesta vain vahvistui. Raporttiosuuteen saimme laajasti avattua turvallisuustarkastusta, sen toimittamista sekä sen suhdetta muihin tarkastuksiin nähden.

Videoista saimme mielestämme selkeät sekä haasteita vastaavat. Videot pysyivät myös pituudeltaan katsojaystävällisinä, joten on siis todennäköistä, että opiskelijatkin niitä jaksaisivat katsoa. Vaikka turvallisuustarkastuksen toimittamisperiaate (rutiini) on aina sama, on se pitkälti myös tilannesidonnainen sekä riippuvainen asiakkaan yhteistyökyvystä. Näin ollen videoilla esitetyt toimintamallit soveltuvat kyseiseen tilanteeseen sekä vallitsevaan suoritussympäristöön.

Sen arviointi kuinka videot lopulta onnistuivat ja oliko niistä opiskelijoille hyötyä, jää tämän opinnäytetyön ulkopuolelle. Niin kuin jatkotutkimuksessa pohditaan, jos videoiden katsomisen jälkeen opiskelijoiden toiminnassa olisi harjoituspäivässä havaittavissa selkeää kehitystä, voisimme pitää videoita onnistuneita.

Onnistumista voisi tarkastella tähän loppuun myös sen kannalta, että teimme ison tuotoksen parityönä ja olimme työharjoittelussa eri paikkakunnilla. Onnistuimme tiiminä erittäin hyvin ja pystyimme koko ajan luottamaan siihen, että opinnäytetyö etenee sovitussa aikataulussa. Olemme pystyneet keskustelemaan avoimesti siitä, mitä työltämme haluamme sekä kunnioittaneet toistemme ajatuksia. Persoonamme eroavat toisistaan, mutta olemme oppineet koulun aikana hyvin tuntemaan toistemme tavat toimia. Olemme saaneet puskettua toisiamme hyvin eteenpäin monessakin asiassa mukaan lukien tämäkin projekti.

Opinnäytetyön lakiosion kirjoittaminen on opettanut hyödyntämään entistä paremmin eri oikeuskirjallisuutta ja lakien valmistelutöitä sekä kanteluratkaisuja. Hallituksen esityksistä näkyy turvallisuustarkastuksen kehitys ajan saatossa, esimerkiksi pykälää PoL 2:12 a ei ole ollut kovinkaan kauaa. Turvallisuustarkastuksen kehityksen tarkastelu on verrannollinen muihin pykäliin ja auttaa ymmärtämään, miten lainsäädäntöä uudistetaan toimintaympäristön muuttuessa. Lisäksi eri tarkastuksien vertailu on

selkeyttänyt eri lakien soveltamista. Onnistuimme myös mielestämme tuottamaan opinnäytetyölämme Poliisiammattikorkeakoululle sekä organisaatiolle materiaalia, jota ei ole aiemmin ollut tässä laajuudessa kirjallisena.

9.3 Haasteet

Opinnäytetyö kokonaisuutena on erittäin laaja käsite ja jo sen laajuutensa puolesta se asettaa mitä erinäisiä haasteita. Ensiksi mietimme sitä, mikä olisi toisaalta yksinkertainen, mutta riittävän laaja aihe, josta saisi kattavan opinnäytetyön tehtyä. Toiseksi laajuutensa vuoksi aiheen tuli olla sellainen, joka oikeasti kiinnostaisi itseä sekä olisi myös hyödyksi muille. Kolmanneksi pohdimme sitä, tulisimmeko tekemään opinnäytetyön yhdessä vai yksin.

Päädyimme tekemään opinnäytetyön yhdessä ja aloimme miettiä molempia kiinnostavaa aihetta vuosi sitten syksyllä 2020. Pallottelimme puolin ja toisin aiheita ja lopulta yhteisymmärryksessä päädyimme nykyiseen aiheeseemme. Olimme syksyn sekä talven eri paikkakunnilla, joten tämä toi oman haasteensa itse kirjoitusprosessiin. Jaoimme kuitenkin tiedoston OneDrivessä, jolloin siihen oli molempien helppo kirjoittaa sekä molemmat pysyivät myös ajan tasalla siitä, mitä toinen oli kirjoittanut.

Ensimmäinen suurempi haaste kohtasi meidät viime keväänä, kun olimme päättäneet kuvata videot koululla. Korona oli tällöin kuvioissa ja jouduimme siirtämään kuvaukset kesälle. Kuvauksia teimme lopulta kolmena eri kertana, sillä asiat eivät menneetkään niin vaivattomasti, kun olimme ehkä kuvitelleet. Erinäiset tekniset ongelmat värjivät myös osaltaan taivaltamme.

Videoiden osalta pituus oli myös yksi asia, joka tuotti meille haasteita. Informaatiota oli paljon ja sen tiivistäminen n. 4 minuutin videopätkiin oli osittain haastavaa. Informaation tiivistämisessä huomiota täytyi kiinnittää myös siihen, etteivät videot olisi täynnä tekstiä, vaan katsojalle jäisi myös mahdollisuus seurata itse turvallisuustarkastuksen suorittamista. Vaikka turvallisuustarkastus vaikuttaa käsitteenä suppealta, ei se sitä kuitenkaan todellisuudessa ole. Haasteita tämän osalta toi se, että videoille täytyi saada perusasiat, jotka tulisivat huomioida kohteesta, suorittajasta sekä vallitsevasta toimintaympäristöstä huolimatta.

Opinnäytetyötä tehdessämme on ollut miellyttävä huomata välillä päässeensä niin kutsuttuun virtaukseen eli flow-tilaan. Flow-tila on professori Mihály Csíkszentmihályin kehittämä käsite, joka tarkoittaa tietoisuuden tilaa, jossa henkilö tempautuu voimakkaasti haastavan tehtävän tekemiseen ja saattaa unohtaa hetkeksi itsensä. Flow-tilassa henkilö on kokonaan keskittynyt kiinnostavaan asiaan, ja hän ei tunne epävarmuutta tai mieti omia arkisia huoliaan (Lonka 2014, s. 171). Esimerkiksi henkilöön kohdistuvista etsinnöistä kirjoittaessa tuli selkeä flow-tila. Aiheesta oli opetettu aiemminkin ja nyt siihen syventyessä oli äärettömän palkitsevaa huomata ymmärtävänsä pakkokeinoista aivan uudella

tasolla aiempaan nähden. Kirjallisuutta oli helppo lukea ja kahvinkeitin porisi päivän mittaan useamman kerran. Raporttiosuudessa haasteita loi se, että tietoperustan osalta täytyi pidättäytyä valitussa näkökulmassa, vaikka turvallisuustarkastusta itsessään olisi voinut käsitellä hyvinkin laajasti.

9.4 Luotettavuuden arviointi

Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa tutkimuksen toteuttamista ja tutkimuksen luotettavuutta ei voida pitää toisistaan erillisinä tapahtumina (Vilkka Hanna 2012, s.126). Viime kädessä laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja hänen rehellisyytensä, koska arvioinnin kohteena ovat tutkijan tutkimuksessaan tekemät teot, valinnat ja ratkaisut (Vilkka Hanna 2012, s.126). Luotettavuuden arviointia tehdään siis teot, valinnat sekä ratkaisut suhteutettuna teoriaan, analyysitapaan, tutkimiseen, tulkintaan, tuloksiin ja näistä saattuihin johtopäätöksiin.

Tutkimusmenetelmänä käytimme osallistuvaa havainnointia eli olimme läsnä opiskelijoiden harjoituspäivän rasteilla. Vilkan mukaan osallistuvassa havainnoinnissa piilee se riski, että havainnoitavana oleva henkilö saattaa muuttaa käytöstään tiedostaessaan olevansa havainnoinnin kohteena.

Harjoituspäivissä havainnoitavana ollut ryhmä ei ollut etukäteen tietoinen läsnäolostamme, joten riski siitä, että ryhmä olisi muuttanut käyttäytymistään oli hyvin minimaalinen. Suoritimme havainnointia itsenäisesti ja tekemämme havainnot olivat toimintamallien osalta yhteneväiset. Toisin sanoen siis molemmat tutkijat tekivät samankaltaiset havainnot ja havainnot toistuivat, jolloin näistä saatua tulosta voitaisiin pitää reliabelina eli luotettavana. Vaikuttamismahdollisuuden ollessa hyvin pieni, voidaan todeta, että ryhmän käyttäytymistä sekä tekemiämme havainnot voidaan pitää yleisesti ottaen luotettavina. Samankaltaiset havainnot teimme myös toisesta harjoituspäivästä, jolloin havainnot toistuivat edellä kuvatulla tavalla ja luotettavuus havainnot ja ryhmän käyttäytymistä tarkastellen vahvistuivat.

Raporttiosuuden tietoperustan esittelyssä olemme käyttäneet tarkastuksia sääteleviä lakeja, hallituksen esityksiä sekä eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisuja. Muutoin opinnäytetyössämme olemme käyttäneet kattavasti Poliisiammattikorkeakoulun kirjastosta löytämiämme teoksia. Produktin suunnittelussa sekä toteutuksessa olemme käyttäneet Poliisihallituksen laatimaa ohjetta (diarinumero: POL-2019-28030) turvallisuustarkastuksen toimittamisesta. Mielestämme opinnäytetyötä voidaan kokonaisuutena arvioiden pitää yleisesti ottaen luotettavana.

9.5 Jatkotutkimus

Videot voisivat olla osa opetusta ja niiden sijoittuminen opetukseen olisi hyvä ajoittaa ennen keikkaharjoituspäivää. Lisäksi keikkapäivästä voitaisiin luokittain kerätä partiokohtainen palaute ja voisimme pyytää vastuuopettajalta, että palautteessa olisi kysymys videoidemme hyödyllisyydestä. Palautteessa voisi olla pari kysymystä, joihin riittäisi kyllä tai ei vastaukset. Jatkotutkimuksena voisi tämän

osalta olla esimerkiksi se, ovatko toimintamallit katsottujen videoiden saattamana kehittyneet ja jos ovat, niin kuinka. Samaiseen tutkimukseen voisi liittää myös opiskelijoiden kokemuksia videoiden hyödyllisyydestä.

Keskustelimme pääohjaajamme Janin kanssa siitä, että olisi kiinnostavaa tietää, kuinka paljon poliiseille tapahtuu puutteellisesta turvallisuustarkastuksesta johtuvia läheltä piti-tilanteita. Aiheesta voisi tehdä tutkimuksen, esimerkiksi laajalla kyselylomakkeella, joka lähetettäisiin lähtökohtaisesti vain kentällä työskenteleville.

Aihetta pystyisi tarkastelemaan myös ihmis- ja perusoikeuksienkin näkökulmasta. Kirjallisen osuuden alussa toimme esille, että turvallisuustarkastuksella puututaan henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, mitkä ovat PL takaamia oikeuksia. Kuitenkin turvallisuustarkastuksessa on kyse työtehtävään liittyvästä toimenpiteestä, ja näin ollen tutkimuksen kohteena voisi olla esimerkiksi hienotunteisuusperiaate sekä sukupuolisääntö perusoikeuksiin liitettynä. Oman lisänsä tähän tuovat erilaiset kulttuuritaustat ja uskonnot. Yksi tutkimuskysymys voisi olla esimerkiksi se, voiko näiden ihmis- ja perusoikeuksien kunnioittaminen mennä sen edelle, ettei poliisi voisi tehdä tarkastusta tarpeen sitä vaatiessa.

9.6 Pohdinta

Olemme miettineet koulussa tällä hetkellä toteutettavaa opetustapaa. Mielestämme olisi tärkeää, ettei turvallisuustarkastuksen tekemistä harjoiteltaisi kohdehenkilöllä, jolla on harjoitushaalarit päällä. Lisäksi olisi todenmukaisempaa ottaa kohteelta pois avainnippua, kännykkää ja lompakkoa kuin isoa muovista puukkoa. Turvallisuustarkastuksen tekemistä pitäisi myös pitää ehdottomasti harjoituksissa mukana. Tällä hetkellä sen harjoittelu on aivan minimaalisissa toistomäärissä. Opiskelijoilta ei kyseisillä toistomäärillä voida odottaa rutiininomaista sekä työturvallista tekemistä työharjoittelussa. Kuten jo edellä oppimista käsittelevässä kappaleessa käsiteltiin, oppiminen vaatii aikaa ja se ei koostu pelkästään toistoista, vaan tekijän on luotava itselleen rutiini asian tekemiseen sekä ymmärrettävä miksi tekee mitä tekee.

Opetuksen vähäisyys ei ole kiinni opettajista vaan opetussuunnitelmaan täytyisi varata aikaa turvallisuustarkastuksen harjoittelulle ja sitä tulisi pitää mukana muissa harjoituksissa tai vaihtoehtoisesti sille tulisi varata oma harjoituspäivä, johon sisältyisi myös muitakin operatiivisia harjoituksia. Niin voimankäytön kuin operatiivisen opetuksen puolelta, olisi opettajien hyvä käydä seuraamassa esimerkiksi harjoituspäivää, jotta tulisi käsitys siitä, millaisella tasolla opiskelijoiden suoritustaso todellisuudessa on. Opetuksen näkökulmasta olisi mielestämme huomioitava sekin, että turvallisuustarkastuksia tehdään päivittäin ympäri Suomea ja se toistuukin huomattavasti useammin, kuin esimerkiksi voimankäyttövälineiden käyttäminen. Tämän vuoksi sen pitäminen harjoituksissa olisi erityisen tärkeää.

Turvallisuustarkastuksen oppimista ei myöskään mielestämme voi jättää työharjoittelun varaan, sillä sen toimittaminen on pitkälti riippuvainen siitä, tehdäänkö sitä huolellisesti vai ei. Mikäli työharjoittelija saa ohjaajakseen sellaisen henkilön, joka luottaa siihen, ettei aiemminkaan ole käynyt pahasti ja tarkastus tehdään sinne päin, on opiskelijalla korkea kynnys alkaa tekemään perusteellista turvallisuustarkastusta osasi sen tai ei. Työharjoittelun perusteella voidaan todeta, että turvallisuustarkastuksen toimittaminen on todellakin konstaapelista kiinni ja sen tekemisessä on vaihtelua. Edellä mainittu ei kuitenkaan ole opinnäytetyömme aihe, mutta halusimme mainita asiasta opiskelijan näkökulmasta.

Lisäksi pohdimme, kiinnitetäänkö turvallisuustarkastukseen vasta sitten enemmän huomiota, kun jollekin poliisille tapahtuu jotain vakavaa sen vuoksi, että turvallisuustarkastus on tehty puutteellisesti tai ei ole tiedetty mitä ollaan tekemässä. Tai vaihtoehtoisesti poliisin vastuulla olevalle asiakkaalle tapahtuu jotain peruuttamatonta. On muistettava, että asiakkaalta otetaan hänen itsensäkin vuoksi vaaralliset esineet ja aineet pois. Esimerkitapaukseksi sopisi henkilö, joka on otettu vahvan päihtymystilan vuoksi kiinni (PoIL 2:2) ja häntä ei tarkasteta kunnolla ennen ajoneuvoon laittamista. Partio kuljettaa henkilöä pidemmän matkaa ja kuluu aikaa, ennen kuin päästään selviämisasemalle tai päihtyneiden säilytystilaan. Hän kuitenkin selviää ajomatkan aikana sen verran, että tajuaa olevansa poliisiauton kyydissä. Asiakkaan haltuun on jäänyt esimerkiksi huumeruisku ja hän käyttää valmiin annoksen matkan aikana. Asiakas on kuljetuksen aikana häntä kuljettava poliisipartion vastuulla ja tätä vastuuta ei tule sivuuttaa.

Huomioon tulisi ottaa myös se, että turvallisuustarkastus tehdään muiden eli esimerkiksi kansalaisten turvallisuuden vuoksi. Lisäksi myös ambulanssin kyydillä lähtevät asiakkaat olisi tarkastettava ennen ambulanssiin menemistä. Näin turvataan myös ensihoitajien työskentely matkan aikana.

Kentällä, kuten koko poliisiorganisaatiossa, työskentelee enemmän miehiä kuin naisia. Tämä aiheuttaa tilanteita, että partion molemmat jäsenet ovat miehiä ja turvallisuustarkastuksen kohteena oleva henkilö on nainen. Sukupuolisääntöä ei ole, mutta hienotunteisuusperiaatteen mukaisesti on suotavaa, että mahdollisuuksien mukaan käytettäisiin samaa sukupuolta olevaa tarkastuksen tekemiseen. Myöskin erilaiset kulttuuritaustat tuovat turvallisuustarkastuksen tekemiseen omat elementtinsä. Esimerkiksi romanihametta ei pysty tarkastamaan kunnolla, ellei hametta riisuteta asiakkaan päältä. Kuitenkaan hameen riisuttaminen ei mene säännöksen puitteisiin. Romanihame on mahdollista tarkastaa ilman hameen riisuttamista esimerkiksi käsikäyttöisellä metallinilmalampella tai portilla, mutta nekkään eivät ilmaise muuta kuin metallia. Poliisiautoissa ei ole kuitenkaan käsikäyttöisiä metallinpaljastimia vakiokalusteena. Pohdimme myös, miten tulisi toimia tilanteessa, jossa hijabiin, niqabiin tai burkaan pukeutuneelle naiselle tulisi tehdä turvallisuustarkastus. Varsinkin jos paikalla on partio, jossa on kaksi miestä. Kuitenkin poliisipartiolla on oman, muiden ja asiakkaan turvallisuuden vuoksi oikeus ja velvollisuus tehdä turvallisuustarkastus tarpeen vaatiessa myös vastakkaiselle sukupuolelle hänen kulttuuritaustastaan tai uskonnollisesta vakaumuksestaan huolimatta.

Saadessamme ohjaajilta palautetta videoistamme, tuli mielestämme selväksi se, ettei turvallisuustarkastus ole ollenkaan niin yksinkertainen toimenpide, kuin sen opetusmäärästä voisi päätellä. Kolmesta noin neljän minuutin mittaisesta videosta huolimatta, ohjaajilla oli erittäin hyviä huomioita siitä, mitä videoillamme ei ollut. Kaikkea olisi mahdotonta tuoda opetukseen mukaan, koska aikaa on rajallisesti ja opeteltavia asioita paljon. Eikä puhuta pelkästään operatiivisesta toiminnasta, vaan poliisi-työstä yleisesti. Kuitenkin välillä opiskelijana tuntuu, että opetuksessa on tuntimäärällisesti annettu joillekin asioille kohtuuttoman paljon aikaa ja samalla esimerkiksi tällaisista asioista, kuin turvallisuustarkastus annetaan aivan liian lyhyt opetus. Tämän opinnäytetyön ja 10 kuukauden työharjoittelun jälkeen, pidämme turvallisuustarkastusta yhtenä tärkeimmistä poliisin päivittäin suorittamista toimenpiteistä. Toivomme, että opinnäytetyömme kokonaisuutena avaa keskustelua siitä, ettei turvallisuustarkastuksen opetus ole riittävällä tasolla sekä siitä, ettei se ole ollenkaan niin yksinkertainen asia kuin voidaan ajatella.

LÄHTEET

HE 90/2005 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta sekä laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

HE 224/2010 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle poliisilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

HE 37/2017 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi poliisilain 2 luvun muuttamisesta

Poliisihallituksen ohje POL-2019-28030

Poliisilaki 872/2011

Pakkokeinolaki 806/2011

Järjestyslaki 612/2003

Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista 1085/2015

Laki päihtyneiden käsittelystä 8.6.1973/461

Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta 29.9.2006/841

Poliisilaki 2012: Klaus Helminen, Matti Kuusimäki, Satu Rantaeskola, Helsinki: Talentum

Hakala, Juha T. 2004: Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. Helsinki, Gaudeamus.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Tampere: Juvenes

Vilka, Hanna 2015: Tutki ja kehitä

Lonka, Kirsti 2014: Oivaltava oppiminen

LIITE 1 Luokkakaverit

1. Puristellen/painellen. Aiempaa kokemusta edellisestä ammatista.
2. Muistelee, että kämmenselällä piti koskea ja sitten naisille rintojen alueelta tsekkaus käsivarrella.
3. Kämmenellä sivellen, naisille rintojen alueelta kämmenselällä.
4. Ei puristelemalla tai taputtelemalla ainakaan, jää pimeitä alueita, rastilla ja tunnilla sanottu näin.
5. Kämmenselkää ja kämmentä käyttäen sivellen.
6. Muistaa Lauran (rastin vetäjä) neuvot rastilta, muuta ei.
7. Sillä lailla sivellen, kättä viedään kroppaa vasten liuttamalla.
8. Pintaa pitkin riippuen mistä tsekataan niin puristellen, taputellen, sivellen. Puoli kerrallaan.
9. Kämmenillä sivellen napakasti, rintakehän alueelta kämmenselällä (korrektimpaa). Ei saa taputella vaan tehdään kuten blood swipe. Jotkut opettajat näyttäneet eri lailla. Aiempaa kokemusta edellisestä ammatista.
10. Koulussa opetettiin juosten kusten tää homma. Ei kai ollut mitään tiettyä tarkkaa tapaa. Laappimalla, jotkut opettanut käyttää myös kämmenselkää. Aiempaa kokemusta edellisestä ammatista.
11. Kämmen puolella sivellen muistaakseen ja taskut puristellen yms.
12. Kämmenellä ei kämmenselällä, jämäkin vedoin, ei puristelua/taputtelua koko kehoa läpi. Ei muista 2h opetuksesta, Lauran neuvot rastilla.
13. Muistaa, että kämmenselällä opetettu tekemään koko tarkastus, koska puhunut rastilla Lauran kanssa asiasta, että mikä homma tämä kämmenselkä.
14. Ei ollu tunneilla, mutta uskois, että tehdään kämmenselällä ja jotenkin taputellen/sivellen. Lahkeet yms. puristella vähän, että tuntee jos niissä jotain.
15. Ei muista oikein mitään tarkasti.
16. Kämmenselällä ja kämmenellä.
17. Ei oikein muista, kämmentä käyttäen.
18. Kämmenellä ja kämmenselällä, taputellaan ja sivellään.

LIITE 2 Muistiinpanot 26.11.2020 ja 2.3.2021

Toistuvia puutteita

- Kiire
- **Ei tiedetä, miksi tehdään ja mitä saa tehdä** → esimerkiksi saako paksun takin ottaa pois, saako kantamuksia katsoa → täytyykö soittaa POV, toistuvaa
- Saako päähineen ottaa pois, hupun jättäminen päähän
- Henkilöntarkastuksen ja turvallisuustarkastuksen tarkoitukset ja erot
- Minne poisotetut esineet/aineet laitetaan → annettu kohdehenkilölle takaisin esimerkiksi majan perään
- TT tekeminen puutteellista → varsinkin kohdehenkilön ollessa nainen jää rintakehän alue lähes poikkeuksetta tarkastamatta. Myöskään nivusia ei kehdeta tarkastaa
- Ei rutiinia ja järjestelmällisyyttä
- Taputtelua ja puristelua koko keho läpi
- Nilkat jää usein tsekkaamatta
- Toimenpiteen perustelu
- Kohdetta hallitessa vietiin seinää vasten ja sitten ei huomattu ottaa irti → etupuoli tarkastettiin puutteellisesti
- Vyötärön tarkastaminen → koittaminen ja katsominen
- Puukkoa ei huomattu hihasta, vaikka ranteesta pidettiin kiinni
- Puhe mitä sulla on täällä tai onko sulla mitään mihin voisin satuttaa itteni
- Esineet jäivät lähes kaikilta löytämättä

- Vakuuttavasti esiintyvä kohdehenkilö pystyy huijaamaan opiskelijoita ja lisäämään epävarmuutta omasta tekemisestä ja sen oikeellisuudesta → eli kun ei tiedetä kunnolla mitä tehdään,

niin kyseenalaistamalla jne, pystyy puhumaan itsensä tilanteesta pois. Tärkeä opetus elämässä ”tiedä mitä teet”, mutta ei tässä tapauksessa, kun asiaa ei harjoitella tarpeeksi

- Tekemisessä näkyy harjoituksen vähyys. Ei voi olettaa parempaa minimaalisella harjoittelulla

LIITE 3 Keikkapäivät: 30.11.2020 ja 2.3.2021

- Lähes kaikkien partioiden tekeminen melko puutteellista
- Tarkastettiin sieltä täältä, lähinnä taputtelemalla tai puristelemalla → järjestelmällisyys puuttui täysin
- Työnjako tekemisessä → saatettiin tehdä yhtä aikaa, kommunikointi puuttui suurelta osin → kommunikointi esimerkiksi kohteen kautta??
- Päähineitä ym. ei tarkastettu
- Tarkastamisessa fokus meni kohdehenkilön kiinnipitämiseen → sidottiin toinen käsi täysin ja toinen käsi näin ollen melko toimintakyvytön
- Rinnan alue sekä haarat tarkastettiin puutteellisesti → ei uskallettu?
- Tarkastamisen yhteydessä työturvallisuuden huomiointi unohtui lähestulkoon kokonaan → missä seisotaan, kummalla kädellä pidetään kiinni, oman vartalon tuonti kohdehenkilön eteen ym.
- Esineitä jäi usealta partiolta löytämättä → **kiire ja hätäily tekemisessä**
- Tarkastamisesta tehtiin usein itselle hankalaa → kohdehenkilö arvaamaton → raudoitus, jolloin tarkastaminen helpottuu huomattavasti? → ei tarvitse sitoa molempien partion jäsenten käsiä kohdehenkilöön?
- Jos ei raudoitettu → päällystakkeja ei pyydetty riisumaan → tarkastaminen huomattavasti helpompaa vähemmällä vaatekerroksilla?
- Tarkastamisen yhteydessä sekä jälkeen ongelmat tavaroiden sijoittelussa → mihin löytyneet tavarat laitetaan tarkastamisen yhteydessä ym. → eräs partio pohti antavansa tavarat kohdehenkilölle auton perätilaan mukaan?? Sekä useat partiot jättivät kohdehenkilön omaisuuden tarkastuspaikkaan.

Mistä puutteet voisivat johtua?

- Opetusta todella vähän koululla (2h)

- Harjoitellaan voimankäytön haalarissa → ei haasteita esimerkiksi vaatekerroksien, taskujen ym. kanssa
- Ei liitetä muihin harjoituksiin → oma irrallinen opetuskertansa
- Harjoituspäivien rastit usein ns. ”kovia keikkoja”, jolloin partiot lähtevät rasteille usein esimerkiksi voimankäyttöön varautuneina → perusasiat jäävät tällöin huomioimatta → kiire, hätäily, ”asiakas nopeasti pois käsistä- ajatus”
- Ei usein mielletä turvallisuustarkastuksen merkitystä → mitä sillä todella tavoitellaan?
- Turvallisuustarkastuksen opetuksen yhteydessä ei juuri paneuduttu työturvallisuusseikkoihin → oma ja partiokaverin sijoittuminen, seinän ym. tasojen hyödyntäminen, tehdäänkö tapaa- mispaikalla vai vasta autolle päästyä → turvallinen kuljettaminen?
- Ei kantaa esimerkiksi ulkomaalaistaustaisiin henkilöihin → pukeutuminen, kulttuuri, romaninai- set ym.
- Ei kantaa esimerkiksi henkilöllä repussa tai muussa vastaavassa kantamuksessa olevien ta- varoiden tarkastamiseen
- Erilaisia opetustyyliä itse tarkastamiseen → sively, taputtelu, puristelu, kämmenselkä??
- **Puhuminen** tarkastuksen yhteydessä

LIITE 4 Järjestyslaki 27.6.2003/612

1 luku Yleiset säännökset

2 § Määritelmät

”Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *yleisellä paikalla*:

- a) tietä, kätua, jalkakäytävää, toria, puistoa, uimarantaa, urheilukenttää, vesialuetta, hautausmaata tai muuta vastaavaa aluetta, joka on yleisön käytettävissä;
- b) rakennusta, joukkoliikenteen kulkuneuvoa ja muuta vastaavaa paikkaa, kuten virastoa, toimistoa, liikenneasemaa, kauppakeskusta, liikehuoneistoa tai ravintolaa, joka on yleisön käytettävissä joko jonkin tilaisuuden aikana tai muutoin”

3 luku Kielletyt esineet ja aineet

9 § Vaaralliset esineet

Yleisellä paikalla hallussapito kielletty: Nyrkkiraudat, stiletit ja heittotähdet sekä muuksi esineeksi naamioidut teräaseet samoin kuin sähkölamauttimet ja -patukat, jousipatukat sekä tarkkuussingot ja -lingot.

10 § Toisen vahingoittamiseen soveltuvien esineiden tai aineiden hallussapito

Seuraavien toisen vakavaan vahingoittamiseen tarkoitettujen tai siihen soveltuvien esineiden tai aineiden hallussapito yleisellä paikalla on kielletty:

- 1) teräaseet, rikutut lasiesineet ja muut näihin rinnastettavat viiltämiseen tai pistämiseen soveltuvat esineet;
- 2) patukat, ketjut, jouset, vaijerit, kaapelit, pesäpallomailat ja muut näihin rinnastettavat lyömiseen soveltuvat esineet;
- 3) tikat, kuulat ja muut näihin rinnastettavat heittämiseen soveltuvat esineet;
- 4) syövyttävät sekä toisen vakavaan vahingoittamiseen taikka lamauttamiseen soveltuvat aineet;
- 5) ilma-aseet, jousitoimiset aseet, harppuunat, ritsat, puhallusputket ja muut näihin rinnastettavat ampumiseen soveltuvat esineet;
- 6) terveydelle vaaralliset laserosoittimet.

Ampuma-asetta tai räjähtävää esinettä erehdyttävästi muistuttavien esineiden hallussapito yleisellä paikalla on kielletty.

LIITE 5, 6 JA 7

Liite 5 videoiden käsikirjoitukset, liite 6 videomateriaali ja liite 7 Poliisihallituksen ohje salassa pidettävä JulkL (621/1999) 24.1:n 5 kohta. Salassa pidettävät liitteet toimitettu muistitikulla opinnäytetyön pääohjaajallemme.